

Research Paper

Interdisciplinary mapping of body of knowledge-based agencies; A step towards understanding entrepreneurial agency

Zahra Behrouzazar¹, Ghanbar Mohammadi Elyasi^{*2}, Mohammad Keyhani³, Zahra Arasti⁴,
Mahmoud Ahmadpour Dariyani⁵

Received: Sep. 20, 2023; Accepted: Jul. 6, 2023

ABSTRACT

Entrepreneurial agency, defined as people's ability to discover and exploit business opportunities and create new value, is a complicated notion that necessitates an interdisciplinary approach and the integration of various views. Adopting this approach in the first step requires understanding the knowledge-based agencies and selecting related fields, which in this article is done through the scientometric analysis method. 18060 English-language items from the WOS database were selected and evaluated. The co-citation analysis of sources indicated five major clusters: Sociology, organization and management, agency theory, neuroscience/cognitive science, and psychology. The authors' co-citation analysis revealed seven theoretical groups. The co-occurrence analysis of key phrases and time trends revealed that concepts such as agency theory, human agency, and structure-agency duality originated in the 1970s and 1980s, but newer concepts such as teacher agency and entrepreneurial agency arose more recently. The findings revealed that the concept of agency evokes diverse interpretations depending on the field researched upon. In economics and law, it refers to representation and the principal-agent relationship. In public administration and political science, it refers to an organization or firm that performs a function for another. In philosophy, sociology, psychology, education, cognitive science, and neuroscience, it refers to the capacity, condition, or state of executing an action or exerting power, as well as the human ability to perform conscious and purposeful activities. Finally, to investigate entrepreneurial agency at the individual level, an integrated study of psychology and the social sciences is proposed.

Keywords: agency, scientometric analysis, interdisciplinary study, entrepreneurial agency

1. Ph.D Candidate, Department of Entrepreneurship Development, Faculty of Entrepreneurship, University of Tehran, Tehran, Iran

✉ behrouzazar@ut.ac.ir

2. Associate Professor, Department of Entrepreneurship Development, Faculty of Entrepreneurship, University of Tehran, Tehran, Iran

* Corresponding Author

✉ elyasi@ut.ac.ir

3. Associate Professor, Faculty of Entrepreneurship, University of Tehran, Tehran, Iran

✉ mohammad.keyhani@haskayne.ucalgary.ca

4. Associate Professor, Department of Entrepreneurship Development, Faculty of Entrepreneurship, University of Tehran, Tehran, Iran

✉ arsti@ut.ac.ir

5. Professor, Department Business Creation, Faculty of Entrepreneurship, University of Tehran, Tehran, Iran

✉ ahmadpor@ut.ac.ir

INTRODUCTION

Entrepreneurial agency is the ability of people to recognize and exploit business potential and create new value. It is a complicated term influenced by a variety of psychological, social, cultural, and economic aspects. The multifaceted nature of this concept and the complexity of the processes involved require the need to study it from an interdisciplinary perspective. However, adopting this method and specifying the disciplines that can be understood by combining and integrating them, in the first step requires knowing the body of knowledge of agency. In order to identify related fields and theoretical frameworks as well as to give recognition to common and flexible fields in the entrepreneurial agency, this research employs the scientometric analysis method to investigate the semantic network. In order to find answers to the following questions, 18060 articles in English from the WOS database were analyzed using the scientometric analysis method.

- 1) What are the clusters of knowledge that exist in the topic of agency?
- 2) What does the keyword of agency mean in each of the knowledge clusters?
- 3) What are the most influential articles and authors involved in agency research?
- 4) What are the specialized terms composed of agency similar to entrepreneurial one that defines agency in a specialized field?
- 5) What scientific disciplines and fields can be integrated into an interdisciplinary approach to study entrepreneurial agency?

METHODOLOGY

18060 English articles were retrieved and refined from the Web of Science database. Then, they were evaluated utilizing vosviewer software and scientometric technique such as the keyword co-occurrence analysis, author and reference citations, and the annual publication process of articles.

FINDINGS

The findings revealed that the concept of "agency" expanded and developed during three time periods. From 1800 to 1960, it was used to describe the function, effect, factor, or cause of a phenomenon, such as causes of a sickness or the occurrence of an event. One of the other meanings is "organization," which encompasses public and government entities (National, federal, state, voluntary, health, and social, all related to social work, as well as the International Atomic Energy Agency). This word can also be used to introduce a firm or company. Private service providers include advertising, urban planning agencies, and propaganda agencies. This phrase can also refer to the agency, representation, and legal power of a person or organization. It comes from business law and deals with a collection of contractual, quasi-contractual, and non-contractual fiduciary relationships, in which, a representative or agent is allowed to act on behalf of another person (principal).

The second phase is from 1960 to 1990. During this time, three major research theories were developed: Agency Theory in economics, Social Cognitive Theory in social psychology and educational sciences, and Structural Theory in sociology. "Agency theory" is based on one of the oldest problems in political philosophy: the relationship between "master" and "servant". Albert Bandura's Social Cognitive Theory (SCT) was also created during this time period. The Social Learning Theory (SLT), which he proposed in the 1960s, served as the foundation for this. It was renamed SCT in 1986, and it claims that learning occurs in a social context through the dynamic interaction of the individual, environment, and behavior. This theory is appropriate for studying the concept of agency and its mechanisms. Giddens also combined social ideas, action, and structure, which were previously regarded as opposing words, and developed the theory of social action, emphasizing the interdependence of structure and agency. He reconciled this contradiction using the duality idea introduced in his Structuration Theory (ST).

The third period extends from 1990 forward. During this time, earlier theories are reviewed and matured, and new challenges emerge, such as the study of agency in cognitive and neurosciences .

The co-citation analysis of the papers revealed that "Agency" has been examined in seven clusters: economics, law, sociology, psychology and education, cognitive science, neurology, public management, and political science. Although this notion alludes to an agent's (human, animal, or artificial) ability to do an action in an environment, it can have a variety of meanings depending on the context. In economics and law, agency theory and agency costs associated with the principal-agent relationship are examined, which refers to the agency connection. In public administration and political science, it refers to an organization or firm that performs a function for another. In philosophy, sociology, psychology, political science, and education, it refers to the ability, condition, or state of completing an action or wielding power. Cognitive sciences and neuroscience investigate the experimental nature of agency, such as the sense of agency and its pathologies. As expected, keyword co-occurrence analysis revealed that concepts such as agency theory, ownership, agency cost, firm, law, Supreme Court, public administration, and the field of public and social organizations and their services date back to the 1970s and 1980s, while concepts such as teacher agency, epistemic agency, and entrepreneurial agency are among the most recent topics of interest in this field. To answer the question of which specialized areas agency is conceptualized, specialized terms composed of agency similar to entrepreneurial agency were identified, which include "professional agency", "teacher agency", "self-care agency", "political agency", "women agency", "relational agency" and "children's agency"

CONCLUSION

To take a thorough multidisciplinary approach to studying entrepreneurial agency at the individual level, the integration of the following important fields and disciplines is a step forward. 1. Psychology: Personality psychology, motivational psychology, and cognitive psychology can provide insights into internal aspects that affect entrepreneurial agency, such as personality traits, motives, and decision-making processes. 2. Sociology: Sociological insights on the role of social structures, social networks, societal norms, and values in entrepreneurial agency will be beneficial. 3. Anthropology: Anthropological research on the impact of culture, ideas, and traditions on entrepreneurial behavior and decision-making might provide useful insights. 4. Cognitive Science: Cognitive science methods to mental processes, thinking, and problem solving can help entrepreneurs better understand their decisions and judgments. The synthesis of knowledge and ideas from these disciplines and other domains can provide a comprehensive and integrated perspective of the elements influencing entrepreneurial agency and their complex relationships, which is essential for a successful multidisciplinary approach.

NOVELTY

The novelty of this research is the use of the scientometric method to identify the body of knowledge as the first step in designing and directing interdisciplinary studies in various scientific fields that can provide a comprehensive and data-oriented view of the existing knowledge, inter-discipline relationships and research gaps in a specific field. This is useful for identifying key disciplines and areas of study that should be integrated into an interdisciplinary approach. In addition, by analyzing scientific networks and graphically representing them, the coherence or dispersion of domains, popular or less popular topics, and patterns of interdisciplinary collaboration are revealed. This information is essential for the effective design and implementation of an interdisciplinary approach. This method has the potential to model and generalize other scientific fields.

CONFLICT OF INTEREST

Authors have declared no conflict of interest in the course of research or afterwards.

BIBLIOGRAPHY

- Abebe T. (2019). Reconceptualising Children's Agency as Continuum and Interdependence. *Social Sciences*, 8(3), 81. doi: 10.3390/socsci8030081
- Abele, A. E., & Wojciszke, B. (2007). Agency and communion from the perspective of self versus others. *Journal of Personality and Social Psychology*, 93(5), 751–763. doi: 10.1037/0022-3514.93.5.751
- Abele, A. E., & Wojciszke, B. (2014). Communal and Agentic Content in Social Cognition. A Dual Perspective Model. *Advances in Experimental Social Psychology*, 50, 195–255. doi: 10.1016/B978-0-12-800284-1.00004-7
- Ajzen, I. (1991). The Theory of Planned Behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 179–211. doi: 10.1016/0749-5978(91)90020-T
- Aksnes, D. W., Langfeldt, L., & Wouters, P. (2019). Citations, Citation Indicators, and Research Quality: An Overview of Basic Concepts and Theories. *SAGE Open*, 9(1). doi: 10.1177/2158244019829575
- Ameli, M. (2009). Criticism and analysis of the book Structure by "John Parker." *Interdisciplinary Studies in the Humanities*, 1(2), 151-161.
- Bakan, D. (1966). *The duality of human existence: An essay on psychology and religion*. In *The duality of human existence: An essay on psychology and religion*. Rand McNally. <https://psycnet.apa.org/record/1967-02200-000>
- Bandura, A. (1982). Self-efficacy mechanism in human agency. *American Psychologist*, 37(2), 122–147. doi: 10.1037/0003-066X.37.2.122
- Bandura, A. (1986). Social foundations of thought and action: A social cognitive theory. In *Social learning theory* (pp. 617, xiii, 617--xiii). Prentice-Hall, Inc.
- Bandura, A. (1989). Human agency in social cognitive theory. *American Psychologist*, 44(9), 1175–1184. doi: 10.1037/0003-066X.44.9.1175
- Bandura, A. (2001). Social cognitive theory: An agentic perspective. *Annual Review of Psychology*, 52, 1–26. doi: 10.1146/annurev.psych.52.1.1
- Bandura, A. (2008). The reconstrual of "free will" from the agentic perspective of social cognitive theory. In *Are We Free?: Psychology and Free Will* (pp. 86–127). Oxford University Press. doi: 10.1093/acprof:oso/9780195189636.003.0006
- Bao, L., Kusadokoro, M., Chitose, A., & Chen, C. (2023). Development of socially sustainable transport research: A bibliometric and visualization analysis. *Travel Behaviour and Society*, 30, 60–73. doi: 10.1016/j.tbs.2022.08.012
- Bao, M., Ren, W., & Wang, D. (2020). *Understanding the professional practice of teachers of chinese as an additional language through the lens of teacher agency*. *Sustainability*, 12(18). doi: 10.3390/su12187493

Interdisciplinary
Studies in the Humanities

Abstract

- Berle, A. A., & Means, G. C. (1932). The Modern Corporation and Private Property. NJ: Transaction. *California La Review*, 21(1), 78-79. doi: 10.2307/3475545
- Bernanke, Ben, and M. G. (1989). Agency costs, net worth, and business fluctuations. *The American Economic Review*, 79(1), 14-31 .
- Boatman, R. H. (1958). *The contribution of voluntary agencies to school health*. *Journal of School Health*, 28(8), 261–267. doi: 10.1111/j.1746-1561.1958.tb02740.x
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). *Using thematic analysis in psychology*. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. doi: 10.1191/1478088706qp063oa
- Burton-Jeangros, C., Cullati, S., Sacker, A., Blane, D. (2015). Introduction. In: Burton-Jeangros, C., Cullati, S., Sacker, A., Blane, D. (Eds) *A Life Course Perspective on Health Trajectories and Transitions*. Life Course Research and Social Policies, vol 4. Springer, Cham. doi: 10.1007/978-3-319-20484-0_1
- Chen, Y. C. (2024). Cultivating a higher level of student agency in collective discussion: teacher strategies to navigate student scientific uncertainty to develop a trajectory of sensemaking. *International Journal of Science Education*, 1–34. doi: 10.1080/09500693.2024.2333714
- Cunha, F., Pinto, M. do R., Riesch, S., Lucas, P., Almeida, S., & Vieira, M. (2024). Translation, Adaptation, and Validation of the Portuguese Version of the Exercise of Self-Care Agency Scale. *Healthcare*, 12(2), 1–13. doi: 10.3390/healthcare12020159
- Cyert, R., & March, J. (1963). *A Behavioral Theory of the Firm* (2nd ed.). Wiley-Black well PRENTICE-HALL, INC. , Englewood Cliffs, New Jersey.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The “What” and “Why” of Goal Pursuits: Human Needs and the Self-Determination of Behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227–268. doi: 10.1207/S15327965PLI1104_01
- DiMaggio, P. J., & Powell, W. W. (1983). The Iron Cage Revisited: Institutional Isomorphism in Organizational Fields. *American Sociological Review*, 48(2), 147–160. doi: 10.2307/2095101
- Donthu, N., Kumar, S., Mukherjee, D., Pandey, N., & Lim, W. M. (2021). How to conduct a bibliometric analysis: An overview and guidelines. *Journal of Business Research*, 133(April), 285–296. doi: 10.1016/j.jbusres.2021.04.070
- Duffy, M. A. (1951). Agency-Principal and Agent or Master and Servant. *Dick. L. Rev.*, 56, 357. <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/dlr56&div=46&id=&page=>
- Ecclestone, K. (2007). An identity crisis? Using concepts of ‘identity’, ‘agency’ and ‘structure’ in the education of adults. *Studies in the Education of Adults*, 39(2), 121–131. doi: 10.1080/02660830.2007.11661544
- Edwards, A., & Mackenzie, L. (2005). Steps towards participation: the social support of learning

- trajectories. *International Journal of Lifelong Education*, 24(4), 287–302. doi: 10.1080/02601370500169178
- Eisenberg, L. (1958). An Evaluation of Psychiatric Consultation Service for a Public Agency. *American Journal of Public Health and the Nations Health*, 48(6), 742–749. doi: 10.2105/AJPH.48.6.742
- Eisenhardt, K. M. (1989). Agency Theory: An Assessment and Review. *The Academy of Management Review*, Jan., 14(1), 57–74. doi: 10.2307/258191
- Elder Jr, G. H. (1998). *The life course as developmental theory*. *Child development*, 69(1), 1-12.
- Emirbayer, M., & Mische, A. (1998). What Is Agency? *American Journal of Sociology*, 103(4), 962–1023. doi: 10.1086/231294
- Eteläpelto, A., Vähäsantanen, K., Hökkä, P., & Paloniemi, S. (2013). What is agency? Conceptualizing professional agency at work. *Educational Research Review*, 10, 45–65. doi: 10.1016/j.edurev.2013.05.001
- Fama, E. F., & Jensen, M. C. (1983). Agency Problems and Residual Claims. *The Journal of Law and Economics*, 26(2), 327–349. doi: 10.1086/467038
- Gallagher, S. (2000). Philosophical conceptions of the self: implications for cognitive science. *Trends in Cognitive Sciences*, 4(1), 14-21. doi: 10.1016/S1364-6613(99)01417-5
- Giddens, A. (1979). *Central problems in social theory: Action, structure, and contradiction in social analysis* (Vol. 241).. Berkeley and Los Angeles: Univ of California Press.
- Giddens, A. (1984). *The constitution of society: Outline of the theory of structuration*. Berkeley and Los Angeles: Univ of California Press.
- Goller, M., Harteis, C. (2017). Human Agency at Work: Towards a Clarification and Operationalisation of the Concept. In: Goller, M., Paloniemi, S. (Eds.) *Agency at Work. Professional and Practice-based Learning*, vol 20. Springer, Cham. doi: 10.1007/978-3-319-60943-0_5
- Gray, K., & Wegner, D. M. (2009). Moral typecasting: divergent perceptions of moral agents and moral patients. *Journal of Personality and Social Psychology*, 96(3), 505. doi: 10.1037/a0013748
- Haggard, P. (2017). Sense of agency in the human brain. *Nature Reviews Neuroscience*, 18(4), 197–208. doi: 10.1038/nrn.2017.14
- Haggard, P., Clark, S., & Kalogeras, J. (2002). Voluntary action and conscious awareness. *Nature Neuroscience*, 5(4), 382–385. doi: 10.1038/nn827
- Hakli, R., & Mäkelä, P. (2019). Moral Responsibility of Robots and Hybrid Agents. *Monist*, 102(2), 259–275. doi: 10.1093/monist/onz009
- Hawkins, E.R. (1952). The bibliographic responsibilities of the national voluntary health

Interdisciplinary
Studies in the Humanities

Abstract

- agencies; the National Health Library. *Bull Med Libr Assoc*, 40(3), 315-21.
- Hillman, A. (1946). A federal agency's relation to community planning. *Social Forces*, 25(2), 183-189. doi: 10.2307/2571558
- Huang, J. H., Duan, X. Y., He, F. F., Wang, G. J., & Hu, X. Y. (2021). A historical review and Bibliometric analysis of research on Weak measurement research over the past decades based on Biblioshiny. *Preprints* 1-19. <http://arxiv.org/abs/2108.11375>
- Jensen, M. C. (1986). Agency Costs of Free Cash Flow, Corporate Finance, and Takeovers. *The American Economic Review*, 76(2), 323-329.
- Jensen, M. C., & Meckling, W. H. (1976). Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure. *Journal of Financial Economics*, 3(4), 305-360. doi: 10.1016/0304-405X(76)90026-X
- Johnson, W. (2003). On Agency. *Journal of Social History*, 37(1), 113-124. doi: 10.1353/jsh.2003.0143
- Jordan, C. (1955). *What medical advertising agencies expect of medical journalists*. *Mississippi Valley Medical Journal*, 77(1), 24-25.
- Khoshnam, Mojgan Moshtagh, S. (2023). An analysis of the thematic network in the field of sociology in Iran. *Counselling Psychology Review*, 15(4), 61-90. doi: 10.22035/isih.2023.5025.4852
- Kuczynski, L. (Ed.). (2002). *Handbook of dynamics in parent-child relations*. Sage Publications. doi: 10.4135/9781452229645
- Lanyon, R. (1828). on the agency of pressure in uterine hæmorrhage. *The Lancet*, 10(246), 221-222. doi: 10.1016/S0140-6736(01)52441-1
- Loyal, S., & Barnes, B. (2001). "Agency" as a Red Herring in Social Theory. *Philosophy of the Social Sciences*, 31(4), 507-524. doi: 10.1177/004839310103100403
- Mayall, B. (Ed.). (1994). *Children's childhoods: Observed and experienced*. *Psychology Press*. doi: 10.4324/9780203486184
- Mesgartehrani, Z., & Kazemi, A. (2020). Fresh footprint; Religion and agency of pious traditional Muslim women. *Journal of Iranian Cultural Research*, 13(3), 65-94. doi: 10.22035/jicr.2020.2639.3051
- Mitchell, C. F. (1959). State Agency Program Planning for Community Mental Health. *Public Health Reports*, 74(6), 478. doi: 10.2307/4590489
- Moosavand, M., Aeini, B., & Sabbar, S. (2020). Future of AI and Human Agency: A Qualitative Study. *Journal of Cyberspace Studies*, 4(2), 189-210. doi: 10.22059/jcss.2020.96575
- Nazneen, S. (2023). Women's political agency in difficult settings: Analysis of evidence from Egypt, Nigeria, Mozambique, and Pakistan. *Development Policy Review*, 41(S1), e12685. doi: 10.1111/dpr.12685

- Podsakoff, P. M., MacKenzie, S. B., Bachrach, D. G., & Podsakoff, N. P. (2005). The influence of management journals in the 1980s and 1990s. *Strategic Management Journal*, 26(5), 473-488. doi: 10.1002/smj.454
- Priestley, M., Biesta, G.J.J. & Robinson, S. (2015). Teacher agency: what is it and why does it matter? In R. Kneyber & J. Evers (Eds.), *Flip the System: Changing Education from the Bottom Up* (pp. 134–148). London: Routledge.
- Puck, T. T. (1947). The mechanism of aerial disinfection by glycols and other chemical agents: I. Demonstration that the germicidal action occurs through the agency of the vapor phase. *The Journal of Experimental Medicine*, 85(6), 729–739. doi: 10.1084/jem.85.6.729
- Ross, S. (1973). The economic theory of agency: The principal's problem. *The American Economic Review*, 63(2), 134–139.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68–78.
- Sanchini, V., Pongiglione, F., & Sala, R. (2019). On the Notion of Political Agency. *Phenomenology and Mind*, 16, 10–15. doi: 10.13128/Phe_Mi-26068
- Schlosser, Markus, E. N. Z. (2019). Agency. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. <https://plato.stanford.edu/archives/win2019/entries/agency>
- Sewell, W. H. (1992). *A Theory of Structure: Duality, Agency, and Transformation*. *American Journal of Sociology*, 98(1), 1–29. doi: 10.1086/229967
- Shepard, W. P. (1950). The American Heart Association as a National Voluntary Public Health Agency. *Circulation*, 2(5), 736–741. doi: 10.1161/01.CIR.2.5.736
- Stoessinger, J. G. (1959). The international atomic energy agency: The first phase. *International Organization*, 13(3), 394–411. doi: 10.1017/S0020818300009024
- Synofzik, M., Vosgerau, G., & Newen, A. (2008). Beyond the comparator model: A multifactorial two-step account of agency. *Consciousness and Cognition*, 17(1), 219–239. doi: 10.1016/j.concog.2007.03.010
- Taylor, S. G., & Renpenning, K. M. (2011). *Self-care science, nursing theory and evidence-based practice*. Springer Publishing Company <https://www.springerpub.com/self-care-science-nursing-theory-and-evidence-based-practice-9780826107787.html>
- Trasko, V. M. (1955). *Industrial Hygiene Milestones in Governmental Agencies*. *American Journal of Public Health and the Nations Health*, 45(1), 39–46. doi: 10.2105/AJPH.45.1.39
- Vähäsantanen, K. (2015). Professional agency in the stream of change: Understanding educational change and teachers' professional identities. *International Journal of Special Education*, 30(2), 70–84. doi: 10.1016/j.tate.2014.11.006

Abstract

- van Eck, N. J., & Waltman, L. (2010). Software survey: VOSviewer, a computer program for bibliometric mapping. *Scientometrics*, 84(2), 523–538. doi: 10.1007/s11192-009-0146-3
- Warburton, C. (1951). An additional note on co-ordination of banking and monetary agencies. *The Journal of Finance*, 6(3), 338–340. doi: 10.1111/j.1540-6261.1951.tb04475.x
- Watson, G. (2013). Moral Agency. In *The International Encyclopedia of Ethics*. doi: 10.1002/9781444367072.wbiee294
- Wiley, M. M. (1935). Communication Agencies and the Volume of Propaganda. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 179(1), 194–200. doi: 10.1177/000271623517900125
- Ziegler, M., Weinerman, E. R., & Roemer, M. I. (1947). Rural Prepayment Medical Care Plans and Public Health Agencies. *American Journal of Public Health and the Nations Health*, 37(12), 1578–1585. doi: 10.2105/AJPH.37.12.1578
- Zohouri, M., Sabzali, M., & Golmohammadi, A. (2023). Ethical Considerations Of Chatgpt-Assisted Article Writing. *Synesis*, 16(1), 94–113.

Interdisciplinary Studies
in the Humanities

Volume 16
Issue 2
Spring 2024

مقاله پژوهشی

نگاشت بین‌رشته‌ای پیکره دانش عاملیت: گامی به سوی درک عاملیت کارآفرینانه

زهرا بهروزآذر^۱، قنبر محمدی الیاسی^{۲*}، محمد کیهانی^۳، زهرا آراستی^۴، محمود احمدپور داریانی^۵

دریافت: ۱۴۰۲/۰۶/۲۹؛ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۰/۱۵

چکیده

عاملیت کارآفرینانه، که به توانایی افراد در شناسایی و بهره‌برداری از فرصت‌های کسب‌وکار و خلق ارزش جدید اشاره دارد، مفهومی چندوجهی است که لازمه شناخت آن استفاده از رویکرد میان‌رشته‌ای و ادغام دیدگاه‌های مختلف است. اتخاذ این روش در گام اول نیازمند شناخت پیکره دانش عاملیت و انتخاب رشته‌های مرتبط است، که در این مقاله با روش تحلیل علم‌سنجی انجام می‌شود. ۱۸۰۶۰ مقاله به زبان انگلیسی از پایگاه داده WOS انتخاب و تحلیل شد. تحلیل هم‌استنادی منابع، ۵ خوشه اصلی جامعه‌شناسی، سازمان و مدیریت، تئوری نمایندگی، عصب‌شناختی/علوم شناختی، و روان‌شناسی را نشان داد. تحلیل هم‌استنادی نویسندگان ۷ خوشه رهبران نظری را معرفی کرد. تحلیل هم‌رخدادی کلمات کلیدی و روند زمانی نشان داد که مفاهیمی مانند نظریه نمایندگی، عاملیت انسانی، دوگانه ساختار-عاملیت ریشه در دهه‌های ۷۰ و ۸۰ میلادی دارند، در حالی که مفاهیم جدیدتری مانند عاملیت معلم و عاملیت کارآفرینانه اخیراً به وجود آمده‌اند. یافته‌ها نشان داد که مفهوم عاملیت بسته به نوع رشته مورد مطالعه، معانی متفاوتی را به ذهن متبادر می‌کند. در علم اقتصاد و حقوق، در معنای «نماینده‌گری و رابطه اصیل-وکیل» کاربرد دارد. در مدیریت دولتی و علوم سیاسی، به معنای «سازمان یا کسب‌وکاری» است که فعالیتی را برای دیگری انجام می‌دهد. در فلسفه، جامعه‌شناسی، روان‌شناسی، آموزش، علوم شناختی و عصب‌شناسی به معنای «ظرفیت، شرایط یا حالت انجام عمل یا اعمال قدرت» است و به «توانایی انسان برای انجام اعمال آگاهانه و هدفمند» اشاره دارد. در نهایت برای مطالعه عاملیت کارآفرینانه در سطح فردی، مطالعه بین‌رشته‌ای روان‌شناسی و علوم اجتماعی پیشنهاد می‌شود.

کلیدواژه‌ها: عاملیت، تجزیه و تحلیل علم‌سنجی، مطالعه میان‌رشته‌ای، عاملیت کارآفرینانه

۱. دانشجوی دکترا، گروه توسعه کارآفرینی، دانشکده کارآفرینی، دانشگاه تهران، تهران، ایران
behrouzazar@ut.ac.ir

۲. دانشیار گروه توسعه کارآفرینی، دانشکده کارآفرینی، دانشگاه تهران، تهران، ایران
* نویسنده مسئول
elyasi@ut.ac.ir

۳. دانشیار دانشکده کارآفرینی، دانشگاه تهران، تهران، ایران
mohammad.keyhani@haskayne.ucalgary.ca

۴. دانشیار گروه توسعه کارآفرینی، دانشکده کارآفرینی، دانشگاه تهران، تهران، ایران
arsti@ut.ac.ir

۵. استاد گروه کارآفرینی کسب‌وکار جدید، دانشکده کارآفرینی، دانشگاه تهران، تهران، ایران
ahmadpor@ut.ac.ir

۱. مقدمه و بیان مسئله

عاملیت کارآفرینانه به توانایی افراد در شناسایی و بهره‌برداری از فرصت‌های کسب‌وکار و خلق ارزش جدید اشاره دارد و مفهومی چندوجهی است که تحت تأثیر عوامل گوناگون روان‌شناختی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی قرار می‌گیرد. ماهیت چندوجهی این مفهوم و پیچیدگی فرایندهای درگیر آن، لزوم مطالعه آن از منظر بین‌رشته‌ای را ایجاب می‌کند، اما اتخاذ این روش و مشخص کردن رشته‌هایی که می‌توان با ترکیب و ادغام آنها، این مفهوم را درک کرد، در گام اول نیازمند شناخت پیکره دانش عاملیت و بررسی شبکه معنایی آن است (موساوند و دیگران، ۲۰۲۰). این کار در مطالعه حاضر با روش تحلیل علم‌سنجی انجام می‌شود تا رشته‌های مرتبط و چارچوب‌های نظری درگیر در این حوزه نمایان شوند و مجال برای شناخت زمینه‌های مشترک و قابل انطباق با حوزه عاملیت کارآفرینانه فراهم آید. نوآوری این پژوهش استفاده از روش علم‌سنجی برای شناخت پیکره دانش به عنوان گام اول در طراحی و هدایت مطالعات بین‌رشته‌ای در حوزه‌های گوناگون علمی است که می‌توانند دیدی جامع و داده‌محور از وضعیت دانش موجود، روابط میان رشته‌ها و شکاف‌های پژوهشی در یک حوزه خاص ارائه دهد. این امر برای شناسایی رشته‌ها و زمینه‌های مطالعاتی کلیدی که باید در یک رویکرد بین‌رشته‌ای ادغام شوند، بسیار مفید است. علاوه بر این، با تحلیل شبکه‌های علمی و نمایش گرافیکی آنها، انسجام یا پراکندگی حوزه‌ها، موضوعات پرتعداد یا کم‌توجه، و الگوهای همکاری بین‌رشته‌ای آشکار می‌شوند (ظهوری و دیگران، ۲۰۲۳). این اطلاعات برای طراحی و پیاده‌سازی مؤثر یک رویکرد بین‌رشته‌ای ضروری است. این روش قابلیت الگوسازی و تعمیم‌پذیری به سایر حوزه‌های علمی را دارد. در این مقاله با استفاده از تحلیل هم‌رخدادی کلمات کلیدی و روند زمانی، عبارات تخصصی مشابه عاملیت کارآفرینانه ارائه می‌شوند و در نهایت رشته‌های مرتبط و مناسب برای مطالعه موضوع عاملیت کارآفرینانه معرفی می‌شوند.

۲. پیشینه تحقیق

واژه «عاملیت» تاریخچه‌ای طولانی، پیچیده و چندمعنایی دارد. (جانسن^۱، ۲۰۰۳) و بر اساس زمینه‌ای که در آن استفاده می‌شود معانی مختلفی را تداعی می‌کند. به زعم جانسن،

این مفهوم چهار معنی متفاوت را تداعی می‌کند. اولین مترادف این واژه، مفهوم «نماینندگی»^۱ است که به معنای کنش یک سازمان در نمایندگی یک فرد، یک کسب‌وکار دیگر یا یک سازمان است. در واقع «عامل» یا «نماینده» کسب‌وکاری است که خدماتی را به نمایندگی از سایر مشاغل ارائه می‌دهد و دو صورت‌بندی دارد: (۱) دفتر یا وظیفه یک نماینده (کسی که مجاز است برای یا به جای دیگری اقدام کند) مانند عامل خرید، عامل فروش؛ (۲) رابطه بین موکل و وکیل آن شخص. مترادف دیگر این واژه، مفهوم «سازمان» است که به معنی مجموعه فعالیت‌هایی است که به شکل کسب‌وکار، توسط یک گروه برای یک گروه دیگر، یا یک سازمان دولتی انجام می‌شود و دو صورت‌بندی دارد: الف) مؤسسه‌ای که به انجام یک کسب‌وکار برای دیگری مشغول است (مانند آژانس تبلیغاتی)؛ و ب) یک بخش اداری در جایگاه یک دولت (مانند آژانس حمایت از حقوق مصرف‌کننده).

معنی دیگری که برای این مفهوم استفاده می‌شود «ظرفیت»، «شرایط یا وضعیت عمل یا اعمال قدرت» است که در این تعریف «عاملیت» در اجرای یک کار عملی معنی پیدا می‌کند و در نهایت به عنوان «شخص یا چیزی که از طریق آن قدرت اعمال می‌شود یا هدفی حاصل می‌شود» استفاده می‌شود. در این تعریف، عاملیت نقش ابزاری دارد، به طور مثال گفته می‌شود که «فلانی از طریق عاملیت سفیر ارتباط برقرار کرد». این معنی از کلمه «عاملیت» که نوعاً در معنای صاحب سلطه نهفته است، به «عاملیت» به عنوان «ابزاری» برای تحقق یک هدف دیگر اشاره دارد که عاملیت بردگی نمونه‌ای از آن است (جانسن، ۲۰۰۳).

مفهوم عاملیت در بسیاری از حوزه‌های دانشگاهی استفاده می‌شود (جانسن، ۲۰۰۳) و به طور فزاینده‌ای در آموزش، علوم اجتماعی و روان‌شناسی و همچنین در مطالعات زندگی کاری و تحقیقات جنسیتی رایج شده است. در فلسفه، مفهوم عاملیت کاملاً پیچیده و ظریف است و معمولاً با تلاش فعال، اتخاذ ابتکارات، یا تأثیرگذاری بر موقعیت زندگی خود فرد مرتبط است (اتلاپلتو و همکاران^۲، ۲۰۱۳). به طور کلی به عنوان ظرفیت یک فرد یا نهاد برای عمل، تصمیم‌گیری یا اعمال نفوذ درک می‌شود، اما ویژگی‌های این ظرفیت

1. Representative
2. Eteläpelto et al.

بسته به چارچوب فلسفی مورد استفاده می‌تواند بسیار متفاوت باشد. در سطح مبنایی، یک عامل به عنوان موجودی با توانایی عمل تعریف می‌شود و «عاملیت» به معنای اعمال یا تجلی این ظرفیت است. بحث در مورد ماهیت عاملیت در چند دهه گذشته در فلسفه و سایر زمینه‌های تحقیقاتی (از جمله روان‌شناسی، علوم اعصاب شناختی، علوم اجتماعی و انسان‌شناسی) رونق گرفته است (شوسلر^۱، ۲۰۱۹).

گولر و هارتیس^۲ (۲۰۱۷) بیان می‌کنند که عاملیت از دو منظر مفهوم‌سازی شده است: الف) چیزی که یک نفر انجام می‌دهد؛ ب) ویژگی شخصی افراد. نویسندگانی چون اتلاپتو (۲۰۱۳) و واهاسنتین^۳ (۲۰۱۵) که عمدتاً دیدگاه اول را اتخاذ می‌کنند، عاملیت انسانی را به عنوان کاری که افراد انجام می‌دهند توصیف می‌کنند. دیدگاه دوم، عاملیت انسان را بیشتر به عنوان یک ویژگی شخصی انسان‌ها مفهوم‌پردازی می‌کنند و به عنوان امری (یک مقدمه، یک پیش‌نیاز، یا یک منش) مورد بحث قرار می‌گیرد که به افراد اجازه می‌دهد تا مسیری را انتخاب کنند و درگیر عملی شوند. ایده این دیدگاه این است که برخی از افراد بیشتر از دیگران عاملیت دارند. مفهوم عاملیت را می‌توان با یک پیوستار فرضی توصیف کرد که در دو انتهای آن، افراد کاملاً عامل و افراد کاملاً غیرعامل قرار می‌گیرند. افراد عامل غالباً دارای اختیار هستند و بنابراین به‌طور فعال کنترل زندگی و محیط خود را به دست می‌گیرند. در مقابل، افراد کمترعامل یا غیرعامل تمایل به واکنش نشان دادن و پیروی از شرایط بیرونی دارند و بنابراین به‌طور فعال کنترل زندگی و محیط خود را به دست نمی‌گیرند یا کمتر این کار را انجام می‌دهند (گولر و هارتیس، ۲۰۱۷).

همانطور که مشهود است عاملیت یک مفهوم مبهم (لویال و بارنز^۴، ۲۰۰۱) و چندوجهی است و در بسیاری از حوزه‌های دانشگاهی استفاده می‌شود و تاریخچه طولانی، پیچیده و چندمعنایی دارد (جانسن، ۲۰۰۳) و با وجود جذابیتی که دارد، تعریف صریح از معنای اصلی آن دیده نمی‌شود (اتلاپتو و همکاران، ۲۰۱۳). گاهی اوقات این مفهوم عام به

1. Schlosser
2. Goller & Harteis
3. Vähäsantanen
4. Loyal & Barnes

صورت تخصصی در حوزه‌ای خاص مورد استفاده قرار می‌گیرد. «عاملیت معلم»، «عاملیت زنان»، «عاملیت اخلاقی»، «عاملیت سیاسی» نمونه‌هایی از مطالعه عاملیت در یک حوزه تخصصی هستند و نشان می‌دهد که مفهوم عاملیت می‌تواند در حوزه‌های مختلف کاربرد داشته باشد و برای درک توانایی افراد و گروه‌ها در تأثیرگذاری بر زمینه‌های خاص، مورد استفاده قرار می‌گیرد. مفهوم عاملیت کارآفرینانه نیز مشابه همین مفاهیم است. مطالعه عاملیت کارآفرینانه می‌تواند به درک عوامل مؤثر بر موفقیت کارآفرینان، چالش‌هایی که با آن‌ها روبرو هستند و نقش آن‌ها در توسعه اقتصادی و اجتماعی کمک کند. همچنین می‌تواند به چگونگی تقویت مهارت‌های کارآفرینانه در افراد و ایجاد شرایط مناسب برای شکوفایی خلاقیت و نوآوری آنها کمک کند. از آنجا که عاملیت یک مفهوم چندوجهی است، تحت تأثیر عوامل گوناگون روان‌شناختی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی قرار دارد و شناخت آن به عنوان یکی از ابعاد کلیدی حوزه کارآفرینی، نیازمند یک رویکرد میان‌رشته‌ای و ادغام دیدگاه‌های مختلف است. بنابراین برای درک جامع این مفهوم، لازم است ابتدا از طریق روش‌های علم‌سنجی، پیکره دانش موجود در حوزه مطالعات عاملیت به طور عام مورد بررسی قرار گیرد و سپس رشته‌هایی که می‌توانند به شناخت مفهوم عاملیت کارآفرینانه کمک کنند، انتخاب شوند. هر چند این گام، همه مسیر در شناخت این مفهوم نیست اما گام اول و ضروری برای این منظور است. سؤالات این مقاله عبارت‌اند از:

- ۱) خوشه‌های دانشی که در موضوع عاملیت وجود دارد چیست؟
- ۲) کلمه کلیدی عاملیت در هر کدام از خوشه‌های دانشی، چه معنی را در ذهن متجلی می‌کند؟
- ۳) تأثیرگذارترین مقالات، و نویسندگانی که در تحقیقات عاملیت مشارکت دارند کدامند؟
- ۴) اصطلاحات تخصصی مرکب از عاملیت مشابه عاملیت کارآفرینانه که عاملیت را در یک حوزه تخصصی تعریف کنند، کدامند؟
- ۵) چه رشته‌ها و حوزه‌های علمی می‌تواند در یک رویکرد بین‌رشته‌ای برای مطالعه عاملیت کارآفرینانه ادغام شوند؟

۳. روش تحقیق

در این فاز از پژوهش از روش ۴ مرحله‌ای تحلیل کتابشناسی دانتو و همکارانش^۱ (۲۰۲۱) استفاده شد. جست‌وجوی مقالات از سال ۱۹۵۵ تا ۲۰۲۳ از پایگاه داده وب‌آوساینس^۲ که پوشش قوی در تحقیقات بین‌المللی دارد، و به عنوان پلتفرم برتر تحقیقاتی برای جمع‌آوری اطلاعات در حوزه‌های مختلف علمی شناخته می‌شود و معتبرترین پایگاه داده استنادی جهانی مستقل از ناشران در سراسر جهان محسوب می‌گردد (بائو و همکاران^۳، ۲۰۲۳، ۶۲) انجام شد و فقط مقالات مجلات که به عنوان دانش علمی شناخته می‌شوند (پادساکوف و همکاران^۴، ۲۰۰۵) و به زبان انگلیسی بودند مورد مطالعه قرار گرفت. در نهایت تعداد ۱۸۶۰۶ سند در تاریخ ۱ بهمن ۱۴۰۱ شناسایی شد.

عبارت جست‌وجو:

agency (Title) or **agentic** (Title) and **Article** (Document Types) and **English** (Languages)

در این مقاله، به منظور کشف ساختار فکری حوزه پژوهشی «عاملیت» در ادبیات دانشگاهی از علم‌سنجی استفاده شد و تحلیل هم‌استنادی^۵ و تجزیه و تحلیل هم‌زمان کلمه کلیدی^۶ (دانتو و همکاران، ۲۰۲۱، ۲۸۷) با کمک نرم‌افزار «وی‌اواس ویویر^۷» (ون‌اک و والتمن^۸، ۲۰۱۰) انجام شد.

۴. یافته‌ها

۴-۱. خوشه‌های دانش حوزه عاملیت

تحلیل حوزه‌های پژوهشی نشان می‌دهد، عاملیت موضوعی است که در حوزه‌های مختلفی مورد بررسی و مطالعه قرار می‌گیرد. با استفاده از الگوریتم توسعه‌یافته توسط

1. Donthu et al.
2. Web of Science
3. Bao et al
4. Podsakoff et al
5. co-citation network analysis
6. cooccurrence network analysis
7. VOS viewer
8. Van Eck & Waltman

لیدین^۱، که یک سیستم طبقه‌بندی سند در سطح سلسله مراتبی سه سطحی است، نشان می‌دهد که مفهوم عاملیت در چهار موضوع کلان علوم اجتماعی (۵۴٪)، علوم بالینی و زندگی (۱۹/۹٪)، هنر و علوم انسانی (۲/۸۸٪)، مهندسی برق، الکترونیک و علوم کامپیوتر (۲/۸۲٪)، کشاورزی، محیط زیست و اکولوژی (۲/۵۷٪) بیشترین توجه را به خود اختصاص داده است. و همان‌طور که در جدول شماره (۱) آمده است، در ۲۶۶ زیرمجموعه میانی^۲ مورد استناد قرار گرفته، که بیشترین تنوع موضوعات در حوزه علوم بالینی و زندگی (۱۲۱) است.

جدول ۱. موضوعات کلان و زیرمجموعه‌هایی که به عاملیت پرداخته‌اند

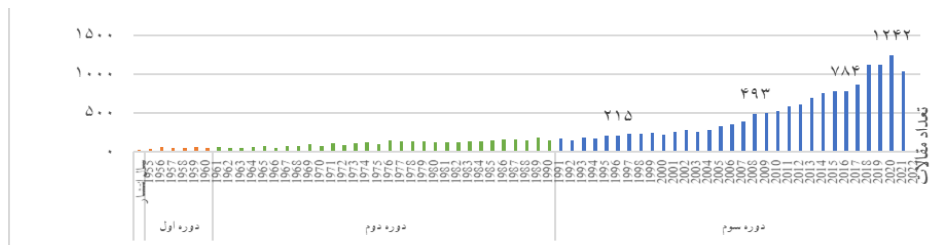
موضوع کلان	درصد در موضوعات کلان	تعداد زیرمجموعه‌ها	درصد در موضوعات میانی
علوم اجتماعی	۵۳/۹	۲۸	علوم سیاسی (۷/۷٪)، مدیریت (۷/۵٪)، اقتصاد (۶/۱۱٪)، حقوق (۵/۰٪)، روان‌شناسی (۵/۰٪)، آموزش و پژوهش آموزشی (۳/۹٪)، روان‌شناسی اجتماعی (۲/۳٪)، جغرافیای انسانی (۳/۴٪)
علوم بالینی و زندگی	۱۹/۹	۱۱۷	اسکن عصبی (۳/۳٪)، پرستاری (۲/۰٪)، سیاست مراقبت‌های بهداشتی (۱/۴٪)، اخلاق پزشکی (۱/۳٪)، روان‌پزشکی (۱/۳٪)
هنر و علوم انسانی	۲/۸۸	۱۲	تاریخ مدرن (۰/۶٪)، فلسفه (۰/۹٪)
مهندسی برق، الکترونیک و علوم کامپیوتر	۲/۸۲	۲۲	رباتیک (۰/۲٪)، تحقیقات عملیات و علوم مدیریت (۰/۲٪)
کشاورزی، محیط زیست و اکولوژی	۲/۵۷	۲۳	جنگلداری (۰/۸٪)، حمل‌ونقل (۰/۴٪)، مهندسی و بازنمایی دانش (۰/۴٪)، سیاست کشاورزی (۰/۴٪)، زیست‌شناسی دریایی (۰/۴٪)، علف‌کش‌ها، آفت‌کش‌ها و مسمومیت با زمین (۰/۳٪)

1. Leiden
2. meso topic

۴-۲. مراحل توسعه مفهوم عاملیت در طول زمان

ارزیابی روندها در خروجی مقالات پژوهشی، معیاری از توسعه و تمرکز تحقیقات «عاملیت» در جامعه دانشگاهی است. در شکل شماره (۱) می‌توان سه دوره زمانی را مشاهده کرد.

شکل ۱. روند انتشار سالانه مقالات و دوره‌های زمانی

بازه زمانی اول (تا سال ۱۹۶۰). اولین مقاله در دسترس در سال ۱۸۲۸ منتشر شد. این مقاله در حوزه پزشکی است و عاملیت در معنای نقش، اثر، عامل یا علت ایجاد یک پدیده مانند عوامل ایجاد بیماری یا بروز یک رخداد استفاده شده است (لانیون^۱، ۱۸۲۸). استفاده از این واژه در این معنی در متون علوم طبیعی از جمله پزشکی، شیمی، زیست‌شناسی رایج بوده است (پاک^۲، ۱۹۴۷). یکی از معانی دیگر در این بازه زمانی «سازمان»^۳ است که شامل این موارد می‌شود: سازمان‌های عمومی (آیزنبرگ^۴، ۱۹۵۸)، از جمله ملی (تراسکو^۵، ۱۹۵۵)، دولتی (تراسکو، ۱۹۵۵)، فدرال (هیلمن^۶، ۱۹۴۶)، ایالتی (میچل^۷، ۱۹۵۹) داوطلبانه (بوت‌من^۸، ۱۹۵۸)، بهداشتی^۹ (زیگلر و واینرمن و رومر^{۱۰}، ۱۹۴۷) و اجتماعی^{۱۱} و مددکاری اجتماعی و آژانس بین‌المللی انرژی اتمی^{۱۲} (استوسینگر^{۱۳}، ۱۹۵۹).

1. Lanyon
2. Puck
3. organization
4. Eisenberg
5. Trasko
6. Hillman
7. Mitchell
8. Boatman
9. health agencies
10. Ziegler, Weirnerman, Roemer
11. Social agency
12. The International Atomic Energy Agency
13. Stoessinger

یکی دیگر از کاربردهای واژه «عاملیت» در متون این دوره زمانی، معرفی یک بنگاه یا شرکت خصوصی ارائه‌دهنده خدمات است مانند آژانس تبلیغاتی^۱ (جردن^۲، ۱۹۵۵)، آژانس ارتباطی^۳ (وایلی^۴، ۱۹۳۵)، آژانس‌های پروپاگاندا (واربرتون^۵، ۱۹۵۱).

این واژه در این دوره زمانی در معنی نمایندگی، وکالت و اختیارات قانونی یک شخص یا سازمان نیز استفاده می‌شده است. «قانون کارگزاری»^۶ که حوزه‌ای از حقوق تجارت است (دافی^۷، ۱۹۵۱)، در این بازه زمانی دیده می‌شود.

بازه زمانی دوم (از ۱۹۶۰ تا ۱۹۹۰). در این بازه زمانی سه نظریه مهم در سه حوزه پژوهشی توسعه پیدا کرد که عبارت‌اند از: (۱) نظریه نمایندگی^۸ در اقتصاد؛ (۲) نظریه شناختی اجتماعی^۹ در روان‌شناسی اجتماعی و علوم تربیتی؛ و (۳) نظریه ساختار در جامعه‌شناسی. رابطه بین «ارباب-خدمتکار» که یکی از قدیمی‌ترین مشکلات فلسفه سیاسی است، ریشه «نظریه نمایندگی» است. (سیرت و مارس^{۱۰}، ۱۹۹۲). برل و مینز^{۱۱} (۱۹۳۲) این نظریه را در زمینه شرکت مدرن که در آن مالکیت و مدیریت از هم جدا شده است، معرفی کردند. راس^{۱۲} به مفهوم «نمایندگی»، که به‌زعم او از قدیمی‌ترین و رایج‌ترین شیوه‌های مدون تعامل اجتماعی است، پرداخته و مطرح کرد که نمونه‌های نمایندگی جهانی هستند و اساساً تمام ترتیبات قراردادی، مانند رابطه بین کارفرما و کارمند یا ایالت و حاکمیت، شامل عناصر مهم نمایندگی‌اند (راس، ۱۹۷۳).

نظریه نمایندگی (کارگزاری) که به روابط بین دو طرف توجه می‌کند، به‌طور جدی از دهه ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ توسعه یافت (آیزنهارت^{۱۳}، ۱۹۸۹). این نظریه فرض می‌کند که هم

1. advertising agencies
2. Jordan
3. communication agencies
4. Willey
5. Warburton
6. Law of agency
7. Duffy
8. Agency Theory
9. Social cognitive theory
10. Cyert & March
11. Berle & Means
12. Ross
13. Eisenhardt

اصیل و هم نماینده، به دنبال حداثرکننده‌های مطلوبیت با منافع متفاوت هستند، و به دلیل عدم تقارن اطلاعاتی، نماینده همیشه به نفع اصیل عمل نمی‌کند. اصیل می‌تواند واگرایی منافع را با ایجاد انگیزه‌های مناسب برای نماینده و با متحمل شدن هزینه‌هایی که هزینه‌های نمایندگی^۱ نامیده می‌شود محدود کند (جنسن و مک‌لینگ^۲، ۱۹۷۶).

موضوع دیگری که در این بازه زمانی توسعه پیدا کرد، نظریه شناختی اجتماعی^۳ آلبرت بندورا^۴ است که ریشه آن نظریه یادگیری اجتماعی^۵ است که در دهه ۱۹۶۰ مطرح شده بود و در سال ۱۹۸۶ به نظریه شناختی اجتماعی تبدیل شد. بندورا وجود دوگانه مستقل از هم عاملیت انسانی و ساختار را نفی می‌کند و در عوض مطرح می‌کند که مردم، سیستم‌های اجتماعی را ایجاد می‌کنند و این سیستم‌ها به نوبه خود زندگی مردم را سازماندهی کرده و بر آن تأثیر می‌گذارد (بندورا، ۱۹۸۶). این نظریه مطرح می‌کند که یادگیری در یک زمینه اجتماعی با تعامل پویا و متقابل بین فرد، محیط و رفتار اتفاق می‌افتد. و تعامل جبری، یا داد و ستد میان این سه را مفروض می‌گیرد که جبرگرایی سه‌گانه^۶، نام گرفته است (بندورا، ۲۰۰۸). از منظر بندورا این رابطه، مبنا و اساسی برای پویایی و حرکت در بین سه حالت عامل انسانی مشتمل بر عاملیت شخصی^۷، عاملیت نیابتی^۸ و عاملیت جمعی^۹ است (بندورا، ۱۹۸۶) این تئوری زمینه مناسبی برای فهم مفهوم عاملیت و مکانیسم آن است.

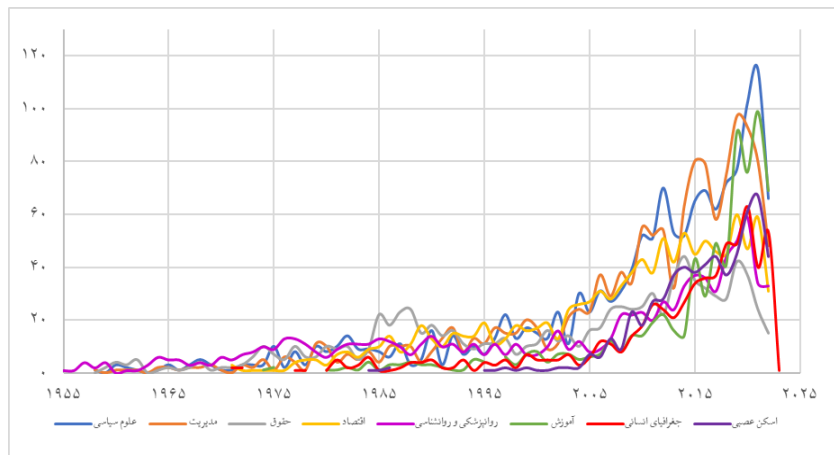
گیدنز^{۱۰} نیز فلسفه‌های اجتماعی، کنش و ساختار را که تا قبل از آن، واژه‌های متضادی قلمداد می‌شدند، به هم ربط داد و نظریه کنش اجتماعی را بنیان نهاد و به وابستگی متقابل ساختار و عاملیت اشاره کرد. او این تضاد را از طریق مفهوم دوگانگی در نظریه ساختاربندی^{۱۱}

1. Agency costs
2. Jensen & Meckling
3. Social Cognitive Theory- SCT
4. Albert Bandura
5. Social learning theory (SLT)
6. Triadic reciprocal determinism
7. Personal agency
8. proxy agency
9. collective agency
10. Giddens
11. structuration theory (ST)

حل کرد (گیدنز، ۱۹۷۹ و ۱۹۸۴). گیدنز، نه ساختار را دارای امکانات نامحدود و نه عاملیت را واجد قدرت بی حد و حصر می‌داند. (عاملی، ۲۰۰۹).

بازه زمانی سوم (از سال ۱۹۹۰). در این بازه نظریات قبلی به بحث و نقد گذاشته شده و به بلوغ می‌رسند، و موضوعات جدیدی مانند بررسی حس عاملیت^۱ در حوزه علوم شناختی و اعصاب متولد شده‌اند (هگارد^۲، ۲۰۱۷، ۲۰۰۲).

در میان هفت زیرمجموعه موضوعی که بیشترین استناد را به عاملیت داشتند، حوزه روان‌پزشکی و روان‌شناسی قدیمی‌ترین است و حقوق و مدیریت در رتبه بعد قرار دارند. حوزه آموزش و پژوهش آموزشی از حدود ۱۹۸۰ متولد شده و ظهور مفهوم عاملیت در حوزه اسکن عصبی در کلان‌حوزه علوم بالینی و زندگی، هر چند جسته گریخته در سال‌های دهه ۷۰ و ۸۰ میلادی به چشم می‌خورد، اما به‌طور پیوسته از حدود ۱۹۹۵ ظاهر شده است.

شکل ۲. روند زمانی ظهور مفهوم عاملیت در حوزه‌های مختلف دانشگاهی

۴-۳. تحلیل پراستنادترین مقالات و مقالات اصلی هر حوزه

مقالات پراستناد معمولاً نقش مهمی در پیشبرد دانش در یک حوزه خاص ایفا می‌کنند و می‌توانند سرنخ‌هایی برای درک بهتر مفاهیم کلیدی و روندهای آن حوزه ارائه دهند. تعداد

1. Sense of agency
2. Haggard

دفعاتی که به یک مقاله استناد شده است، نشان‌دهنده تأثیر علمی و اهمیت آن در زمینه تحقیقاتی مربوطه است. (آکسنس، لانگفلد، ووترز،^۱، ۲۰۱۹). از این رو ۱۰ مقاله پراستناد مرتبط با تحقیقات عاملیت از ۱۹۵۵ تا ۲۰۲۳ در جدول شماره (۲) رتبه‌بندی شده‌اند.

جدول ۱۰.۱. مقاله پراستناد مرتبط با تحقیقات عاملیت از سال ۱۹۵۵ تا ۲۰۲۳

رتبه	عنوان	نویسنده (گان)	تعداد استناد (در WOS)	تعداد استناد (در همه پایگاه‌های داده)	سال انتشار
۱	Theory of the firm: managerial behavior, agency costs and ownership structure	جنسن و مک لینگ	۲۴۰۷۰۰	۲۵۰۷۵۵	۱۹۷۶
۲	Agency costs of free cash flow, corporate finance, and takeovers	جنسن	۸۷۷۶	۹۰۱۷۲	۱۹۸۶
۳	Self-efficacy mechanism in human agency.	بندورا	۷۵۴۳	۷۷۳۵	۱۹۸۲
۴	Agency theory: an assessment and review	آیزنهارت	۵۰۱۲۹	۵۰۲۴۲	۱۹۸۹
۵	Agency problems and the theory of the firm	فاما	۴۰۲۲۸	۴۳۹۶	۱۹۸۰
۶	Human agency in social cognitive theory	بندورا	۳۵۴۹	۳۶۵۴	۱۹۸۹
۷	Agency problems and residual claims	فاما و جنسن	۲۸۳۴	۲۹۲۷	۱۹۸۳
۸	What is agency?	امیربایر و میشه ^۲	۲۰۶۳۹	۲۷۰۸	۱۹۹۸
۹	A theory of structure: duality, agency, and transformation	سنول	۲۵۵۴	۲۰۶۱۳	۱۹۹۲
۱۰	Agency costs, net worth, and business fluctuations	برنانکه و گرتلر ^۳	۱۸۸۶	۱۹۲۹	۱۹۸۹

۴-۴. تحلیل هم‌استنادی منابع مورد ارجاع

تحلیل هم‌استنادی بر این فرض استوار است که اگر دو منبع (مانند مقاله، کتاب و غیره) در یک مجموعه از مقالات به‌طور مشترک استناد شده باشند، از نظر موضوعی به هم مرتبط هستند. بنابراین، با شناسایی الگوهای هم‌استنادی بین منابع، می‌توان خوشه‌های موضوعی

1. Aksnes, Langfeldt, Wouters
2. Emirbayer & Mische
3. Bernanke & Gertler

موقتی و مشغله اجتماعی، با آگاهی از گذشته (در جنبه «تکراری» یا عادت‌ی بودن آن) و همچنین جهت‌گیری به آینده (به عنوان یک ظرفیت «برفکنی» برای تصور احتمالات جایگزین) و به سمت حال (به عنوان یک ظرفیت «عملی-ارزیابی» برای زمینه‌سازی عادات گذشته و پروژه‌های آینده در شرایط احتمالی لحظه) مفهوم‌سازی می‌کنند. گیدنز با کتاب ساخت جامعه: طرح کلی نظریه ساختار (۱۹۸۴) که در آن نظریه ساخت‌یابی در جامعه را بررسی می‌کند ۳۱۳ بار مورد استناد قرار گرفته است و با کتاب مسائل محوری در نظریه اجتماعی: کنش، ساختار و تضاد در تحلیل اجتماعی (۱۹۷۹) ۱۸۳ بار مورد ارجاع قرار گرفت.

در این خوشه بندورا با ۱۲ آیتم هم‌استناد شده، که مقاله «نظریه شناختی اجتماعی: دیدگاه عاملی» (بندوار، ۲۰۰۱) بیشترین هم‌استنادی را داشته است. او «توانایی اعمال کنترل بر ماهیت و کیفیت زندگی» را جوهره انسانیت می‌داند و آن را معادل «عاملیت انسانی» معرفی می‌کند. از دیدگاه بندورا، عاملیت انسانی توسط چند ویژگی کلیدی مشخص می‌شود که از طریق آگاهی فوق‌العاده و عملکرد خاص عمل می‌کنند. این ویژگی‌ها شامل گسترش موقتی عاملیت از طریق قصدمندی و پیش‌اندیشی، خودتنظیمی از راه واکنش‌های خودآگاهانه، و خودانعکاسی درباره توانایی‌ها، کیفیت عملکرد، و معنا و هدف زندگی فرد است.

در مطالعات جامعه‌شناسی، مفهوم عاملیت در زمینه‌های مختلف پژوهشی تعاریف متفاوتی دارد، به طور مثال در انواع نظریه کنش، نظریه هنجاری و تحلیل سیاسی-نهادی از این مفهوم به شیوه‌های اغلب متناقض و متداخل استفاده کرده‌اند (امیربایر و میشه، ۱۹۹۸). در بسیاری از گفتمان‌های علمی روزمره و اجتماعی، عاملیت مخفف مجموعه‌ای از ویژگی‌های مرتبط با مفاهیم داوطلب‌گرایی فردی و توانایی ایجاد تفاوت است: که عبارت‌اند از خودباوری، انگیزه، اراده، هدفمندی، قصد، انتخاب، ابتکار، آزادی و خلاقیت (امیربایر و میشه، ۱۹۹۸). در جامعه‌شناسی عاملیت در مقابل ساختار تعریف می‌شود.

خوشه سازمان و مدیریت؛ سازمان و مدیریت دولتی، سیاست‌گذاری. خوشه دوم با ۱۷۸ آیتم به رنگ سبز نمایش داده شده است. دیماجیو و پاول^۱ (۱۹۸۳) با ۱۷۳ ارجاع در صدر این خوشه قرار دارد. آن‌ها در این مقاله با عنوان «هم‌ریختی نهادی و عقلانیت جمعی

در حوزه‌های سازمانی» به دنبال پاسخ این سؤال اند که چرا سازمان‌ها به هم شبیه می‌شوند. نگارندگان این مقاله معتقدند زمانی که سازمان‌ها تلاش می‌کنند تا خود را تغییر دهند، کنشگران عقلایی (دولت و صنایع) بدون آن که کارایی آن‌ها را تغییر دهند، آنان را با بورکراتیزه کردن، بیش از پیش به هم شبیه می‌کنند. در این مقاله عبارت agencies به عنوان آژانس‌ها و مؤسسات دولتی استفاده است.

خوشه تئوری نمایندگی؛ اقتصاد و امور مالی شرکتی - بنگاه. خوشه سوم با ۱۵۷ آیتم به رنگ آبی نمایش داده شده است. جنسن و مک‌لینگ (۱۹۷۶) با مقاله «نظریه شرکت: رفتار مدیریتی، هزینه‌های نمایندگی و ساختار مالکیت» پرارجاع‌ترین آیتم در بین همه خوشه‌هاست. این مقاله مرتبط با مفهوم «تئوری نمایندگی» در اقتصاد و امور مالی شرکت است و برای درک رابطه بین مالکان و مدیران ارشد (مانند صاحبان مشاغل) و نمایندگان (مانند کارمندان یا مدیران میانی) مفید است و در آن عناصری از نظریه نمایندگی^۱ (وکالت) از جمله تئوری حقوق مالکیت و تئوری مالی را برای توسعه نظریه ساختار مالکیت شرکت با هم هم‌دیگر ادغام کرده و مفهوم «هزینه‌های نمایندگی» را تعریف می‌کند و رابطه آن را با موضوع «جداسازی و کنترل» نشان می‌دهد. طبق این نظریه از نمایندگان انتظار می‌رود که به نمایندگی از مدیران عمل کنند و تصمیماتی اتخاذ کنند که به نفع مدیران باشد. با این حال، نمایندگان ممکن است منافع شخصی داشته باشند که با منافع اصلی در تضاد باشد که می‌تواند به وضعیتی منجر شود که به عنوان «هزینه‌های نمایندگی» شناخته می‌شود. در این مقاله عبارت agency در معنای نمایندگی استفاده شده است و به رابطه بین وکیل و موکل (اصیل-وکیل) اشاره دارد.

خوشه عصب شناختی-علوم شناختی. خوشه چهارم با ۱۴۷ آیتم با رنگ خردلی نمایش داده شده است. هگارد با ۸ آیتم بیشترین تعداد مقاله پرارجاع را به خود اختصاص داده است. در این میان دو مقاله «اقدام داوطلبانه و آگاهی آگاهانه» (هگارد، ۲۰۰۲) ۲۰۸ بار، و «حس عاملیت در مغز انسان» (هگارد، ۲۰۱۷)، ۱۱۱ بار مورد ارجاع قرار گرفته‌اند. «ما حس می‌کنیم که می‌توانیم کنش خودمان را ایجاد کنیم، در نتیجه بر روی محیط خود تأثیر می‌گذاریم». او این را تجربه آگاهانه انسان‌ها از اراده آزاد مطرح کرد و برای تشخیص

1. agency theory

بین اعمال عمدی انسان‌ها و اعمالی که پیامدهای حسی (غیرعمدی) افراد هستند و مطالعه آگاهی از عمل^۱ از شاخص «زمان درک شده»^۲ استفاده کرد. او در آزمایشی در شرایط آگاهی هوشیار^۳، این زمان‌های درک‌شده را جمع‌آوری کرد و دریافت که افراد آزمودنی، حرکات ارادی را دیرتر و پیامدهای حسی آن‌ها را زودتر از آنچه که واقعاً اتفاق می‌افتد درک می‌کنند. هگارد در مقاله پرارجاع دیگر خود در ۲۰۱۷ ادعا کرد که، افراد در بزرگسالی معمولاً می‌دانند که چه کاری انجام می‌دهند (هگارد، ۲۰۱۷). او این تجربه کنترل اعمال خود را که پیش‌تر تجربه آگاهانه از اراده آزاد نامیده بود، «احساس عاملیت» نامید و آن را ویژگی اصلی تجربه انسانی معرفی کرد. حس عاملیت یک حالت ذهنی و عصبی^۴ است که در تمدن بشری به دو دلیل مورد اهمیت است: (۱) ایده مسئولیت‌پذیری در جوامع انسانی را پی‌ریزی می‌کند؛ (۲) معمولاً در آسیب‌شناسی روانی مختل می‌شود.

خوشه روان‌شناسی. خوشه پنجم که به رنگ بنفش نمایش داده شده، از ۱۲۳ آیتم متشکل شده است. کتاب دوگانگی وجود انسان باکان (۱۵۹ بار هم‌استنادی)، دوگانه‌ای با عنوان عاملیت و «همداری» یا انسجام^۵ (اشتراک‌گذاری افکار و احساسات) را برای توصیف دو سبک اساسی از نحوه ارتباط افراد با دنیای اجتماعی خود مطرح کرد. از نظر باکان عاملیت به تلاش فرد برای تسلط بر محیط، ابراز وجود، تجربه شایستگی، موفقیت و قدرت اشاره دارد. در مقابل، همداری به تمایل فرد برای ارتباط نزدیک با دیگران و همکاری و درهم آمیختن و یکی شدن با آنها اشاره دارد (باکان^۶، ۱۹۶۶، ص ۱۵) و بیان کرد که «عاملیت» خود را در شکل‌گیری تفکیک‌ها نشان می‌دهد و «همداری» در عدم جدایی و تفکیک‌ها.

«همداری» و «عاملیت» دو بعد اساسی در شناخت اجتماعی هستند. مدل دیدگاه دوگانه^۷ (آبل و ویچسکا^۱، ۲۰۱۴) پیش‌بینی می‌کند که همداری در دیدگاه دیگران به مراتب

1. consciousness of action
2. perceived times
3. conscious awareness
4. mental and neural state
5. Agency and communion
6. Bakan
7. dual perspective model (DPM)

مهم‌تر و مطلوب‌تر است، درحالی‌که عاملیت در دیدگاه خودشناسی (درباره خود) مهم‌تر و مطلوب‌تر است. نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده آیزن^۲ (۱۹۹۱) و تئوری خودتعیین‌گری (رایان و دسی^۳، ۲۰۰۰؛ دسی و رایان، ۲۰۰۰) نیز در این خوشه است.

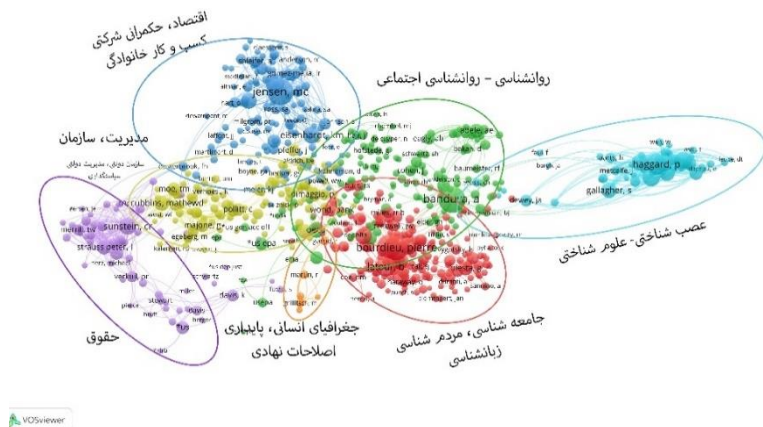
«عاملیت انسانی» در روان‌شناسی توصیف می‌کند که چگونه انسان‌ها، عاملان تأثیرگذاری می‌شوند که قادر به ایجاد چیزها و ایجاد تغییر هستند (گولر و هارتیس، ۲۰۱۷؛ شوسلر ۲۰۱۹). ظرفیت به کار بستن عاملیت، جنبه اصلی و اساسی خودتعیین‌گری^۴ و نیز جزء مهمی از شکل‌گیری هویت است (رایان و دسی، ۲۰۰۰). در پژوهش‌های «دوره زندگی» که یک موضوع میان‌رشته‌ای در علوم اجتماعی و رفتاری است و در طول دهه ۱۹۶۰ توسعه یافت (الدر^۵، ۱۹۹۸) و هدف آن مطالعه توسعه انسانی در کل طول عمر است (بارتون-جینگرز و همکاران^۶، ۲۰۱۵) عاملیت را به عنوان روشی نشان می‌دهد که در آن انسان‌ها با انتخاب‌ها و اقداماتی که در بستر فرصت‌ها و محدودیت‌های تاریخی و شرایط اجتماعی خود انجام می‌دهند، مسیر زندگی خویش را شکل می‌دهند و می‌سازند (اکلستون^۷، ۲۰۰۷).

۴-۵. هم‌استنادی نویسندگان مورد استناد

برای آن که بدانیم کدام نویسندگان بیشترین استناد را در زمینه تحقیقاتی عاملیت داشته‌اند، نمونه‌ای از ۲۶۵۶۸۱ نویسنده اول را در ۱۸۶۰۶ نشریه به دست آوردیم. سپس، با استفاده از حداقل آستانه ۵۵ استناد، یک نمونه جدید شامل ۶۹۲ نویسنده ایجاد شد. پس از آن، نقشه‌ای متشکل از ۷ خوشه تولید شد. مهم‌ترین یافته این نگاشت، شناسایی رهبران هر حوزه در هر خوشه است که در جدول شماره (۳) ارائه شده است.

1. Abele & Wojciszke
2. Ajzen
3. Ryan & Deci
4. Self-determination
5. Elder
6. Burton-Jeangros et al
7. Ecclestone

شکل ۴. تجزیه و تحلیل هم‌استنادی نویسندگان مورد استناد

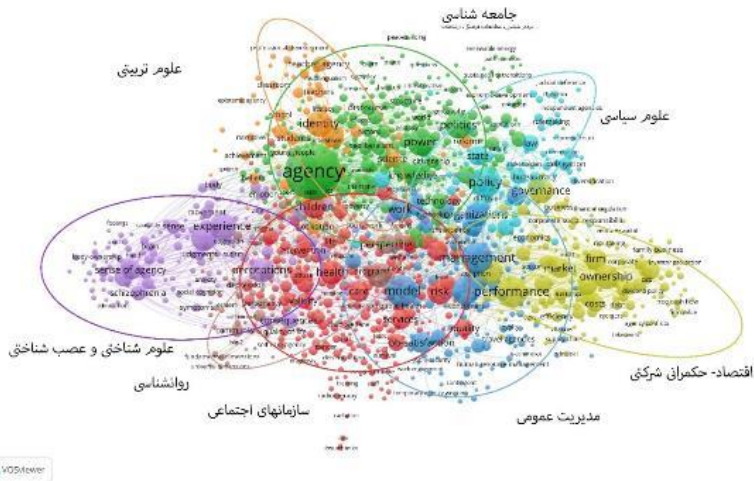
جدول ۲. نویسندگان مؤثر و رهبران نظری در هر حوزه مطالعاتی

حوزه مطالعاتی	نویسندگان	رنگ	برجسب
جامعه‌شناسی، مردم‌شناسی، زبان‌شناسی	پیر بوردیو (۱۰۰۳)، آنتونی گیدنز (۹۴۲)، امیربایر (۵۰۳) بار، میشل فوکو (۴۷۶) بار، جودی باتلر (۴۶۱) بار، مارگارت آرشر (۳۴۵) بار، اروینگ گافمن (۳۷۸) بار، گرت بیستا (۳۱۸) بار، آمارتیاسن (۳۹۹) بار، برونو لاتور (۶۵۴) بار و بانک جهانی (۳۰۶) بار، فرانک دیلیو گیلز (۱۷۵) بار	قرمز	خوشه اول
روان‌شناسی، روان‌شناسی اجتماعی	آلبرت بندور (۱۱۸۲) بار، دن مک آدامز (۲۷۷) بار، آندریا ای. آیل (۳۲۸) بار، آلیس ایگلسی (۲۳۲) بار، OECD (۴۴۲) بار، WHO (۳۱۴) بار،	سبز	خوشه دوم
اقتصاد، حکمرانی شرکتی، کسب‌وکار خانوادگی	مایکل سی جنسن (۱۱۲۶) بار، کاتلین ام. آیزنهارت (۴۸۳) بار، یوجین فاما (۵۷۵) بار، بنیت هولمستروم، (۴۳۵) بار، الیور ویلیامسون (۳۰۷) بار، دنی میلر (۲۴۶) بار، آندری شلیفر (۲۳۲) بار	آبی	خوشه سوم
مدیریت، سازمان، مدیریت دولتی، سیاست‌گذاری	متیو مک کوپین (۳۷۳) بار، پل دیماجیو (۳۱۷) بار، کریستوفر پولیت، تری مو (۳۰۴) بار، جرالدف پفر (۲۱۸) بار، جان میر (۲۱۷) بار	خردلی	خوشه چهارم
حقوق	کاس سانستاین (۴۷۹) بار، پل آر. وکویل، پیتر اشتراوس (۳۵۵) بار	بنفش	خوشه پنجم
عصب شناختی، علوم شناختی	پاتریک هاگارد (۷۳۴) بار، جیمز مور (۵۳۳) بار، سارا جین بلیکمور (۵۰۷) بار، دانیل ام. وگنر (۴۶۷) بار،، مانیس سینوفزیک (۴۵۸) بار، شوان گالاگر (۴۰۵) بار، کریستوفر دی. فریت (۴۴۷) بار، کلوتنه فارر (۳۳۷) بار، مانوس تساکریس (۳۰۹) بار	فیروزه‌ای	خوشه ششم
جغرافیای انسانی، پایداری، اصلاحات نهادی	راغو گارود (۱۳۷) بار، ران مارتین (۱۲۱) بار	نارنجی	خوشه هفتم

۴-۶. تجزیه و تحلیل کلمات کلیدی

اعتقاد بر این است که واژگان مورد استفاده در یک مدرک علمی نشان‌دهنده محتوا و موضوع مورد بحث آن است (خوشنام و مشتاق، ۲۰۲۳) و محققان از طریق تحلیل بررسی کلمات کلیدی مورد استفاده در مدارک علمی، می‌توانند درک بهتری از موضوع مورد مطالعه به دست آورند و موضوعات اصلی تحقیقاتی، روندهای نوظهور و تمرکزهای پژوهشی را شناسایی کنند (هانگ^۱، ۲۰۲۱). از این رو، برای درک بهتر محتوا، ساختار دانش و روندهای موجود، تجزیه و تحلیل کلمات کلیدی انجام شد که نتایج تحلیل هم‌رخدادی در شکل شماره (۵) نمایش داده شده است.

شکل ۵. هم‌رخدادی کلمات کلیدی حوزه عاملیت

خوشه ۱، به رنگ قرمز با ۲۷۸ کلمه کلیدی، بزرگ‌ترین خوشه است که کلمات کلیدی آن حول موضوعات اجتماعی اند که در مؤسسات اجتماعی^۲ به آن پرداخته می‌شود. موضوع کودکان (کودک، دوره کودکی)، خانواده، سالمندی، سلامت، سلامت روان، بهداشت

1. Huang
2. Social agencies

عمومی، افسردگی، کیفیت زندگی، مداخله، مراقبت، مراقبت از بیمار، سرطان، ایدز از موضوعات مورد توجه در این خوشه هستند. مرور مقالات نشان می‌دهد، این موضوعات مسائلی هستند که به شکل‌های مختلفی بر کیفیت زندگی افراد و خانواده‌ها تأثیر می‌گذارند و دولت‌ها برای بهبود رفاه جامعه و حل این مشکلات، قوانین متعددی تصویب و اجرا می‌کنند و از طریق مؤسسات اجتماعی و برنامه‌های خدماتی زیر نظر مددکاری اجتماعی اقدام می‌نمایند.

خوشه دوم، به رنگ سبز که تقریباً به همان بزرگی خوشه اول است، موضوعاتی مانند قدرت، سیاست، فرهنگ، معرفت، شبکه، دوگانه عاملیت و ساختار، گفتمان، مشارکت، مهاجرت، فقر، کارآفرینی، تغییرات نهادی، جهانی‌شدن، فناوری، رسانه اجتماعی در این خوشه به چشم می‌خورند. موضوعات این خوشه اغلب مورد علاقه جامعه‌شناسان، اندیشمندان مطالعات فرهنگی و مدیریت رسانه است.

در خوشه سوم، که به آن می‌توان خوشه مدیریت عمومی سازمان‌ها و کسب‌وکارها گفت، agency در معنای کسب‌وکار، یا دفتر انجام یک فعالیت کسب‌وکاری در نظر گرفته می‌شود، به‌طور مثال آژانس تبلیغاتی، آژانس مسافرتی. در این خوشه موضوعات عمومی مدیریت این نوع کسب‌وکارها، مانند، رضایت شغلی، مدیریت منابع انسانی، کار موقتی، تعهد سازمانی مورد توجه است.

خوشه چهارم که به رنگ خردلی است، به موضوعات پیرامون مفاهیم نمایندگی و نظریه نمایندگی و مسائل آن در شرکت‌ها و سازمان‌ها می‌پردازد. این موضوعات شامل عملکرد^۱ (مالی، سازمانی، بنگاه، شغل، ارزیابی، مدیریت)، بنگاه، حکمرانی شرکتی، مالکیت، ساختار سرمایه، هزینه (های) نمایندگی^۲، مشکلات نمایندگی، نظریه مباشرت^۳ تعارضات، سرمایه‌گذاران، کسب‌وکارهای خانوادگی است.

خوشه پنجم خوشه‌ای از جنس موضوعات مورد توجه علوم شناختی و عصب‌شناختی

1. performance
2. agency cost(s)
3. stewardship theory

است. حس عاملیت^۱، تجربه، ادراک هوشیاری، خود (خودعاملی^۲، خودآگاهی، خودپنداره) قصد و قصدمندی، شیزوفرنی، ناهنجاری‌ها، قضاوت، هیجان، ذهن کلمات کلیدی هستند که با هم در این خوشه ظهور کرده‌اند.

خوشه ششم، به رنگ آبی فیروزه‌ای، کلمات کلیدی حوزه حقوق و علوم سیاسی است. خط مشی، اجرای سیاست‌ها، قانون، اجرای قانون، اداری - حقوقی، قانون‌گذاری، دولت، اختیار، تفویض (اختیار)، پاسخگویی دیوان عالی، دفاع قضایی در این خوشه به چشم می‌خورد.

خوشه هفتم به رنگ نارنجی است. عاملیت معلم، عاملیت حرفه‌ای، کلاس درس، مدرسه، دانش آموز، انگیزش، مشارکت عاملانه^۳، نظریه خودتعیین‌گری، انگیزه درونی، دستاورد، باورها^۴ خودتنظیمی^۵ که موضوعاتی در حوزه روان‌شناسی و علوم تربیتی هستند، در این خوشه با هم ظهور کرده‌اند.

خوشه هشتم به رنگ قهوه‌ای است. رفتار ویژگی‌های شخصیتی، شایستگی^۶، جمع‌گرایی^۷، مدل ۵ فاکتور^۸ و چشم‌انداز^۹ در این خوشه با هم به چشم می‌آیند.

روند زمانی تحلیل هم‌رخدادی بین کلمات کلیدی در شکل زیر نمایش داده شده است. همان‌طور که انتظار می‌رفت، مفاهیمی مانند نظریه نمایندگی، مالکیت، هزینه نمایندگی، بنگاه، قانون، دیوان عالی، مدیریت عمومی و حوزه سازمان‌های دولتی و اجتماعی و خدمات آنها که ریشه آن در سال‌های دهه ۷۰ و ۸۰ میلادی است، به رنگ آبی تیره نمایش داده شده. مفاهیمی مانند عاملیت معلم^۱، عاملیت معرفتی^{۱۱}، ایجاد مسیر^{۱۲} از

1. Sense of agency
2. self-agency
3. agentic engagement
4. beliefs
5. self-regulation
6. competency
7. communion
8. Five factor model
9. perspective
10. Teacher agency
11. epistemic agency
12. Path creation

است و شامل روابط گفتاری، عملی و جسمی افراد با کار آنها است که در طول زمان و در شرایط کاری شکل می‌گیرد (اتلاپلو و همکاران، ۲۰۱۳).

«عاملیت معلم»^۱ برای درک اینکه معلمان چگونه عمل می‌کنند و با سیاست‌های آموزشی کنار می‌آیند، در سال‌های اخیر مطرح شده است (پریستلی^۲ و همکاران، ۲۰۱۵) و به ابتکار عمل و استقلال معلمان اشاره دارد. معلمان می‌توانند با تطبیق، اجرا یا مقاومت در برابر این ابتکارات، در شکست یا موفقیت پیاده‌سازی آنها سهیم باشند. تلاش معلمان برای به‌روزرسانی دانش خود در زمینه‌های آموزشی و محتوایی، نشانه عاملیت عملیاتی آنهاست. این مفهوم به معلمان اجازه می‌دهد تا نقش فعالی در اصلاحات آموزشی ایفا کنند و بر موفقیت یا شکست آن تأثیرگذار باشند (بائو، ۲۰۲۰).

مفهوم «عاملیت خودمراقبتی»، به توانایی و ظرفیت افراد برای انجام اقدامات لازم برای مراقبت از خود اشاره دارد که شامل قدرت و مهارت فرد در بررسی شرایط، قضاوت در مورد نیازها، تصمیم‌گیری و اجرای اقدامات عملی برای رفع نیازهای سلامتی خود می‌شود (تیلور و رنپنین^۳، ۲۰۱۱). زمانی که فرد نتواند به خوبی از خود مراقبت کند، وضعیتی به نام «کاستی در خودمراقبتی» ایجاد می‌شود. در این شرایط، مداخلات پرستاری برای رفع نیازهای فرد ضروری است. ارزیابی توانایی خودمراقبتی افراد برای پرستاران اهمیت زیادی دارد، زیرا با این ارزیابی می‌توانند مراقبت را براساس دیدگاه و توانایی‌های بیمار تنظیم کرده و راهبردهایی برای تقویت منابع درونی او جهت خودمراقبتی بهتر ارائه دهند (کونا^۴، ۲۰۲۴).

مفهوم «عاملیت اخلاقی» از دیگر موضوعات تخصصی است که به ظرفیت انجام کارهای درست یا نادرست اشاره دارد (گری و وگنر^۵، ۲۰۰۹) و در مورد فردی به کار می‌رود که می‌تواند تا حد زیادی در مسائل اخلاقی به‌طور مؤثر و شایسته عمل کند. (واتسون^۶، ۲۰۱۳) این ظرفیت، پایه و اساس مسئولیت‌پذیری اخلاقی افراد برای اعمال و

1. Teacher Agency
2. Priestley et al.
3. Taylor & Renpenning
4. Cunha
5. Gray & Wegner
6. Watson

تصمیمات خود است (هاکلی و ماکلا^۱، ۲۰۱۹).

«عاملیت سیاسی»^۲ به توانایی اشخاص یا گروه‌ها در انجام فعالیت‌های سیاسی و مشارکت در فرایندهای سیاسی اشاره دارد. یک فرد یا گروه که عاملیت سیاسی دارد، قادر به انجام اقداماتی است که به تأثیرگذاری بر سیاست‌ها، قوانین، و فرایندهای تصمیم‌گیری سیاسی در جامعه منجر می‌شود (سانچینی^۳، ۲۰۱۹).

عاملیت که به طور معمول به واسطه قصدمندی و استقلال و اقتدار تعریف می‌شود (مسگر تهرانی و کاظمی، ۲۰۲۰)، در مطالعات جنسیتی و فمینیستی با عنوان «عاملیت زنان»^۴ به توانایی زنان در اتخاذ تصمیمات و کنترل بر زندگی خود اشاره می‌کند. این مفهوم به چالش‌ها و موانعی که زنان در جوامع مردسالار با آن‌ها روبرو هستند می‌پردازد (نزنین^۵، ۲۰۲۳).

عاملیت دانش‌آموز^۶ به ظرفیت دانش‌آموزان برای پیشبرد یادگیری خود، انتخاب و تأثیرگذاری بر فرایندهای آموزشی اشاره می‌کند، و به نقش و فرصت‌های فعال دانش‌آموزان برای شناسایی عدم قطعیت‌ها، همکاری با همسالان و مشارکت در فرایندهای معناسازی برای تعمیق درک آنها در جامعه کلاسی اشاره دارد (چن^۷، ۲۰۲۴).

عاملیت رابطه‌ای^۸ شامل ظرفیتی برای ارائه پشتیبانی و درخواست حمایت از دیگران است که توانایی فرد برای تعامل با دیگران را افزایش می‌یابد (ادواردز و مک‌کنزی^۹، ۲۰۰۵).

عاملیت کودکان^{۱۰} به معنای تشریح آن‌ها در فعالیت‌ها و تصمیم‌گیری‌هایی است که تأثیری بر زندگی و توسعه آن‌ها دارد (آیب^{۱۱}، ۲۰۱۹). کودکان در ایجاد معنا در زندگی فعال هستند. آن‌ها نه تنها دریافت‌کننده، بلکه خالق هستند (کوچینسکی^{۱۲}، ۲۰۰۳). علاوه بر این، دارای

1. Hakli & Mäkelä
2. Political Agency
3. Sanchini
4. Women's Agency
5. Nazneen
6. Student Agency
7. Chen
8. relational agency
9. Edwards & Mackenzie
10. children's agency
11. Abebe
12. Kuczynski

ظرفیت مشارکت در جامعه و قادر به مشارکت در تصمیم‌گیری هستند (مایال^۱، ۱۹۹۴)

۵. نتیجه‌گیری

عاملیت مفهومی چندبعدی است و هر چند خواستگاه آن در مفهوم اراده آزاد و اختیار نهفته است، و فاعلیت یک موجود (انسان، حیوان، شی؛ در علوم کامپیوتر و هوش مصنوعی) را تبیین می‌کند، اما به مرور زمان، که حوزه‌های مختلف به آن پرداخته و از وجوه مختلف ماهیت، مؤلفه‌ها، آثار و تبعاتش، و حواشی پیرامونش را مورد مطالعه قرار دادند، معانی مختلفی را در اذهان تداعی می‌کند که در ابتدا ممکن است مبهم و پیچیده به نظر برسد. هفت خوشه دانشی حول موضوع عاملیت به چشم می‌خورد که عبارت‌اند از: اقتصاد، حقوق، جامعه‌شناسی، روان‌شناسی (اجتماعی) و علوم تربیتی، علوم شناختی و عصب‌شناسی، مدیریت عمومی، مدیریت دولتی و علوم سیاسی.

در ادبیات دانشگاهی، برای مفهوم عاملیت سه مترادف اصلی «سازمان»، «ظرفیت کنش» و «رابطه حقوقی» بیشتر استفاده می‌شود. در مدیریت دولتی، و علوم سیاسی این واژه را مترادف سازمان در نظر می‌گیرند. در متونی که زمینه تجاری دارد عاملیت به معنی متداول آژانس است که سازمان یا شرکتی است که خدمات خاصی را ارائه می‌دهد. مانند: آژانس بازاریابی، آژانس مسافرتی، آژانس دولتی، یا هر نوع سازمان دیگری که خدمات خاصی را ارائه می‌دهد. «ظرفیت کنش» به ظرفیت یک فرد یا نهاد برای عمل مستقل و انتخاب آزادانه اشاره دارد. که اغلب در بحث‌هایی درباره پدیده‌های اجتماعی و روان‌شناختی استفاده می‌شود، مانند توانایی یک فرد برای عمل از طرف خود یا شخصیتی در داستان که برای پیشبرد طرح اقدام می‌کند و در فلسفه، علوم اجتماعی، روان‌شناسی اجتماعی، مطالعات نهادی در فلسفه، علوم سیاسی، علوم تربیتی عاملیت را مترادف با ظرفیت، شرایط یا وضعیت عمل یا اعمال قدرت در نظر می‌گیرند که اجرای یک کار عملی را تداعی می‌کند.

تعریف حقوقی سومین وجه از عاملیت است که در واقع یک اصطلاح حقوقی است و

به عنوان رابطه نمایندگی شناخته می‌شود. این تعریف زمانی وجود دارد که یک شخص (نماینده) مجاز باشد از طرف شخص یا نهاد دیگری (اصیل) اقدام به کاری کند. نماینده می‌تواند قراردادهایی منعقد کند و تصمیماتی اتخاذ کند که از نظر قانونی «اصیل» یا موکل خود را ملزم می‌کند. این تعریف، یک مفهوم رایج و متداول در حقوق به ویژه حقوق تجارت است و در علوم اقتصادی که تئوری نمایندگی و هزینه‌های نمایندگی، و مشکلات رابطه بین وکیل و موکل مورد بحث قرار می‌گیرد استفاده می‌شود.

در علوم شناختی و عصب‌شناختی، ماهیت تجربی عاملیت مورد توجه قرار می‌گیرد و حس عاملیت و تجربه عاملیت در گروه‌های سنی مختلف مورد مطالعه قرار می‌گیرد و نبود آن به عنوان یک بیماری و ناهنجاری تلقی می‌شود.

برای اتخاذ یک رویکرد بین‌رشته‌ای جامع در مطالعه عاملیت کارآفرینانه در سطح فردی، ادغام رشته‌ها و حوزه‌های کلیدی ذیل راهگشا است:

۱) روان‌شناسی. حوزه‌های روان‌شناسی شخصیت، روان‌شناسی انگیزش و روان‌شناسی شناختی می‌توانند بینش‌هایی در مورد عوامل درونی مؤثر بر عاملیت کارآفرینانه مانند ویژگی‌های شخصیتی، انگیزه‌ها و فرایندهای تصمیم‌گیری ارائه دهند؛

۲) جامعه‌شناسی. دیدگاه‌های جامعه‌شناختی در زمینه نقش ساختارهای اجتماعی، شبکه‌های اجتماعی، هنجارها و ارزش‌های جامعه بر عاملیت کارآفرینانه مفید خواهند بود؛

۳) انسان‌شناسی. مطالعات انسان‌شناختی در مورد تأثیر فرهنگ، باورها و سنت‌ها بر رفتارها و تصمیمات کارآفرینانه می‌تواند دیدگاه‌های ارزشمندی ارائه دهد؛

۴. علوم شناختی. رویکردهای علوم شناختی در مورد فرایندهای ذهنی، تفکر و حل مسئله می‌تواند به درک بهتر تصمیم‌گیری و قضاوت‌های کارآفرینانه کمک کند. ترکیب دانش و بینش‌های این رشته‌ها و حوزه‌های مختلف می‌تواند دیدگاهی چندبعدی و یکپارچه از عوامل مؤثر بر عاملیت کارآفرینانه و روابط پیچیده میان آنها را فراهم آورد که برای اتخاذ رویکردی بین‌رشته‌ای موفق الزامی است.

منابع

- عاملی، محمد (۱۳۸۸). مرور و نقد کتاب ساختار بندی اثر «جان پارکر». فصلنامه مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی، ۱(۲)، ۱۶۱-۱۵۱.
- مسگرطهرانی، زینب؛ و کاظمی، عباس (۱۳۹۹). ردپایی تازه؛ دین و عاملیت زنان مسلمان مذهبی سستی. فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران، ۱۳(۳)، ۹۴-۶۵. doi: 10.22035/jicr.2020.2639.3051
- Abebe T. (2019). Reconceptualising Children's Agency as Continuum and Interdependence. *Social Sciences*, 8(3), 81. doi: 10.3390/socsci8030081
- Abele, A. E., & Wojciszke, B. (2007). Agency and communion from the perspective of self versus others. *Journal of Personality and Social Psychology*, 93(5), 751-763. doi: 10.1037/0022-3514.93.5.751
- Abele, A. E., & Wojciszke, B. (2014). Communal and Agentic Content in Social Cognition. A Dual Perspective Model. *Advances in Experimental Social Psychology*, 50, 195-255. doi: 10.1016/B978-0-12-800284-1.00004-7
- Ajzen, I. (1991). The Theory of Planned Behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 179-211. doi: 10.1016/0749-5978(91)90020-T
- Aksnes, D. W., Langfeldt, L., & Wouters, P. (2019). Citations, Citation Indicators, and Research Quality: An Overview of Basic Concepts and Theories. *SAGE Open*, 9(1). doi: 10.1177/2158244019829575
- Bakan, D. (1966). *The duality of human existence: An essay on psychology and religion*. In *The duality of human existence: An essay on psychology and religion*. Rand McNally. <https://psycnet.apa.org/record/1967-02200-000>
- Bandura, A. (1982). Self-efficacy mechanism in human agency. *American Psychologist*, 37(2), 122-147. doi: 10.1037/0003-066X.37.2.122
- Bandura, A. (1986). Social foundations of thought and action: A social cognitive theory. In *Social learning theory* (pp. 617, xiii, 617--xiii). Prentice-Hall, Inc.
- Bandura, A. (1989). Human agency in social cognitive theory. *American Psychologist*, 44(9), 1175-1184. doi: 10.1037/0003-066X.44.9.1175
- Bandura, A. (2001). Social cognitive theory: An agentic perspective. *Annual Review of Psychology*, 52, 1-26. doi: 10.1146/annurev.psych.52.1.1
- Bandura, A. (2008). The reconstrual of "free will" from the agentic perspective of social cognitive theory. In *Are We Free?: Psychology and Free Will* (pp. 86-127). Oxford University Press. doi: 10.1093/acprof:oso/9780195189636.003.0006

- Bao, L., Kusadokoro, M., Chitose, A., & Chen, C. (2023). Development of socially sustainable transport research: A bibliometric and visualization analysis. *Travel Behaviour and Society*, 30, 60–73. doi: 10.1016/j.tbs.2022.08.012
- Bao, M., Ren, W., & Wang, D. (2020). *Understanding the professional practice of teachers of chinese as an additional language through the lens of teacher agency*. *Sustainability*, 12(18). doi: 10.3390/su12187493
- Berle, A. A., & Means, G. C. (1932). The Modern Corporation and Private Property. NJ: Transaction. *California La Review*, 21(1), 78-79. doi: 10.2307/3475545
- Bernanke, Ben, and M. G. (1989). *Agency costs, net worth, and business fluctuations*. *The American Economic Review*, 79(1), 14-31 .
- Boatman, R. H. (1958). *The contribution of voluntary agencies to school health*. *Journal of School Health*, 28(8), 261–267. doi: 10.1111/j.1746-1561.1958.tb02740.x
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). *Using thematic analysis in psychology*. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. doi: 10.1191/1478088706qp063oa
- Burton-Jeangros, C., Cullati, S., Sacker, A., Blane, D. (2015). Introduction. In: Burton-Jeangros, C., Cullati, S., Sacker, A., Blane, D. (Eds) *A Life Course Perspective on Health Trajectories and Transitions*. Life Course Research and Social Policies, vol 4. Springer, Cham. doi: 10.1007/978-3-319-20484-0_1
- Chen, Y. C. (2024). Cultivating a higher level of student agency in collective discussion: teacher strategies to navigate student scientific uncertainty to develop a trajectory of sensemaking. *International Journal of Science Education*, 1–34. doi: 10.1080/09500693.2024.2333714
- Cunha, F., Pinto, M. do R., Riesch, S., Lucas, P., Almeida, S., & Vieira, M. (2024). Translation, Adaptation, and Validation of the Portuguese Version of the Exercise of Self-Care Agency Scale. *Healthcare*, 12(2), 1–13. doi: 10.3390/healthcare12020159
- Cyert, R., & March, J. (1963). *A Behavioral Theory of the Firm* (2nd ed.). Wiley-Black well PRENTICE-HALL, INC. , Englewood Cliffs, New Jersey.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The “What” and “Why” of Goal Pursuits: Human Needs and the Self-Determination of Behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227–268. doi: 10.1207/S15327965PLI1104_01
- DiMaggio, P. J., & Powell, W. W. (1983). The Iron Cage Revisited: Institutional Isomorphism in Organizational Fields. *American Sociological Review*, 48(2), 147–160. doi: 10.2307/2095101
- Donthu, N., Kumar, S., Mukherjee, D., Pandey, N., & Lim, W. M. (2021). How to conduct a bibliometric analysis: An overview and guidelines. *Journal of Business Research*, 133(April), 285–296. doi: 10.1016/j.jbusres.2021.04.070

- Duffy, M. A. (1951). Agency-Principal and Agent or Master and Servant. *Dick. L. Rev.*, 56, 357. <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/dlr56&div=46&id=&page=>
- Ecclestone, K. (2007). An identity crisis? Using concepts of 'identity', 'agency' and 'structure' in the education of adults. *Studies in the Education of Adults*, 39(2), 121-131. doi: 10.1080/02660830.2007.11661544
- Edwards, A., & Mackenzie, L. (2005). Steps towards participation: the social support of learning trajectories. *International Journal of Lifelong Education*, 24(4), 287-302. doi: 10.1080/02601370500169178
- Eisenberg, L. (1958). An Evaluation of Psychiatric Consultation Service for a Public Agency. *American Journal of Public Health and the Nations Health*, 48(6), 742-749. doi: 10.2105/AJPH.48.6.742
- Eisenhardt, K. M. (1989). Agency Theory: An Assessment and Review. *The Academy of Management Review*, Jan., 14(1), 57-74. doi: 10.2307/258191
- Elder Jr, G. H. (1998). *The life course as developmental theory*. *Child development*, 69(1), 1-12.
- Emirbayer, M., & Mische, A. (1998). What Is Agency? *American Journal of Sociology*, 103(4), 962-1023. doi: 10.1086/231294
- Eteläpelto, A., Vähäsantanen, K., Hökkä, P., & Paloniemi, S. (2013). What is agency? Conceptualizing professional agency at work. *Educational Research Review*, 10, 45-65. doi: 10.1016/j.edurev.2013.05.001
- Fama, E. F., & Jensen, M. C. (1983). Agency Problems and Residual Claims. *The Journal of Law and Economics*, 26(2), 327-349. doi: 10.1086/467038
- Gallagher, S. (2000). Philosophical conceptions of the self: implications for cognitive science. *Trends in Cognitive Sciences*, 4(1), 14-21. doi: 10.1016/S1364-6613(99)01417-5
- Giddens, A. (1979). *Central problems in social theory: Action, structure, and contradiction in social analysis* (Vol. 241).. Berkeley and Los Angeles: Univ of California Press.
- Giddens, A. (1984). *The constitution of society: Outline of the theory of structuration*. Berkeley and Los Angeles: Univ of California Press.
- Goller, M., Harteis, C. (2017). Human Agency at Work: Towards a Clarification and Operationalisation of the Concept. In: Goller, M., Paloniemi, S. (Eds.) *Agency at Work. Professional and Practice-based Learning*, vol 20. Springer, Cham. doi: 10.1007/978-3-319-60943-0_5
- Gray, K., & Wegner, D. M. (2009). Moral typecasting: divergent perceptions of moral agents and moral patients. *Journal of Personality and Social Psychology*, 96(3), 505. doi: 10.1037/a0013748
- Haggard, P. (2017). Sense of agency in the human brain. *Nature Reviews Neuroscience*, 18(4), 197-208. doi: 10.1038/nrn.2017.14

- Haggard, P., Clark, S., & Kalogeras, J. (2002). Voluntary action and conscious awareness. *Nature Neuroscience*, 5(4), 382–385. doi: 10.1038/nn827
- Hakli, R., & Mäkelä, P. (2019). Moral Responsibility of Robots and Hybrid Agents. *Monist*, 102(2), 259–275. doi: 10.1093/monist/onz009
- Hawkins, E.R. (1952). The bibliographic responsibilities of the national voluntary health agencies; the National Health Library. *Bull Med Libr Assoc*, 40(3), 315-21.
- Hillman, A. (1946). A federal agency's relation to community planning. *Social Forces*, 25(2), 183–189. doi: 10.2307/2571558
- Huang, J. H., Duan, X. Y., He, F. F., Wang, G. J., & Hu, X. Y. (2021). A historical review and Bibliometric analysis of research on Weak measurement research over the past decades based on Biblioshiny. *Preprints* 1–19. <http://arxiv.org/abs/2108.11375>
- Jensen, M. C. (1986). Agency Costs of Free Cash Flow, Corporate Finance, and Takeovers. *The American Economic Review*, 76(2), 323–329.
- Jensen, M. C., & Meckling, W. H. (1976). Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure. *Journal of Financial Economics*, 3(4), 305–360. doi: 10.1016/0304-405X(76)90026-X
- Johnson, W. (2003). On Agency. *Journal of Social History*, 37(1), 113–124. doi: 10.1353/jsh.2003.0143
- Jordan, C. (1955). *What medical advertising agencies expect of medical journalists*. *Mississippi Valley Medical Journal*, 77(1), 24-25.
- Khoshnam, Mojgan Moshtagh, S. (2023). An analysis of the thematic network in the field of sociology in Iran. *Counselling Psychology Review*, 15(4), 61–90. doi: 10.22035/isih.2023.5025.4852
- Kuczynski, L. (Ed.). (2002). *Handbook of dynamics in parent-child relations*. Sage Publications. doi: 10.4135/9781452229645
- Lanyon, R. (1828). on the agency of pressure in uterine hæmorrhage. *The Lancet*, 10(246), 221–222. doi: 10.1016/S0140-6736(01)52441-1
- Loyal, S., & Barnes, B. (2001). “Agency” as a Red Herring in Social Theory. *Philosophy of the Social Sciences*, 31(4), 507–524. doi: 10.1177/004839310103100403
- Mayall, B. (Ed.). (1994). *Children's childhoods: Observed and experienced*. Psychology Press. doi: 10.4324/9780203486184
- Mitchell, C. F. (1959). State Agency Program Planning for Community Mental Health. *Public Health Reports*, 74(6), 478. doi: 10.2307/4590489
- Moosavand, M., Aeni, B., & Sabbar, S. (2020). Future of AI and Human Agency: A Qualitative Study. *Journal of Cyberspace Studies*, 4(2), 189-210. doi: 10.22059/jcss.2020.96575

- Nazneen, S. (2023). Women's political agency in difficult settings: Analysis of evidence from Egypt, Nigeria, Mozambique, and Pakistan. *Development Policy Review*, 41(S1), e12685. doi: doi: 10.1111/dpr.12685
- Podsakoff, P. M., MacKenzie, S. B., Bachrach, D. G., & Podsakoff, N. P. (2005). The influence of management journals in the 1980s and 1990s. *Strategic Management Journal*, 26(5), 473-488. doi: 10.1002/smj.454
- Priestley, M., Biesta, G.J.J. & Robinson, S. (2015). Teacher agency: what is it and why does it matter? In R. Kneyber & J. Evers (Eds.), *Flip the System: Changing Education from the Bottom Up* (pp. 134-148). London: Routledge.
- Puck, T. T. (1947). The mechanism of aerial disinfection by glycols and other chemical agents: I. Demonstration that the germicidal action occurs through the agency of the vapor phase. *The Journal of Experimental Medicine*, 85(6), 729-739. doi: 10.1084/jem.85.6.729
- Ross, S. (1973). The economic theory of agency: The principal's problem. *The American Economic Review*, 63(2), 134-139.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68-78.
- Sanchini, V., Pongiglione, F., & Sala, R. (2019). On the Notion of Political Agency. *Phenomenology and Mind*, 16, 10-15. doi: 10.13128/Phe_Mi-26068
- Schlosser, Markus, E. N. Z. (2019). *Agency*. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. <https://plato.stanford.edu/archives/win2019/entries/agency>
- Sewell, W. H. (1992). *A Theory of Structure: Duality, Agency, and Transformation*. *American Journal of Sociology*, 98(1), 1-29. doi: 10.1086/229967
- Shepard, W. P. (1950). The American Heart Association as a National Voluntary Public Health Agency. *Circulation*, 2(5), 736-741. doi: 10.1161/01.CIR.2.5.736
- Stoessinger, J. G. (1959). The international atomic energy agency: The first phase. *International Organization*, 13(3), 394-411. doi: 10.1017/S0020818300009024
- Synofzik, M., Vosgerau, G., & Newen, A. (2008). Beyond the comparator model: A multifactorial two-step account of agency. *Consciousness and Cognition*, 17(1), 219-239. doi: 10.1016/j.concog.2007.03.010
- Taylor, S. G., & Renpenning, K. M. (2011). *Self-care science, nursing theory and evidence-based practice*. Springer Publishing Company <https://www.springerpub.com/self-care-science-nursing-theory-and-evidence-based-practice-9780826107787.html>
- Trasko, V. M. (1955). *Industrial Hygiene Milestones in Governmental Agencies*. *American Journal of Public Health and the Nations Health*, 45(1), 39-46. doi: 10.2105/AJPH.45.1.39

- Vähäsantanen, K. (2015). Professional agency in the stream of change: Understanding educational change and teachers' professional identities. *International Journal of Special Education*, 30(2), 70–84. doi: 10.1016/j.tate.2014.11.006
- van Eck, N. J., & Waltman, L. (2010). Software survey: VOSviewer, a computer program for bibliometric mapping. *Scientometrics*, 84(2), 523–538. doi: 10.1007/s11192-009-0146-3
- Warburton, C. (1951). An additional note on co-ordination of banking and monetary agencies. *The Journal of Finance*, 6(3), 338–340. doi: 10.1111/j.1540-6261.1951.tb04475.x
- Watson, G. (2013). Moral Agency. In *The International Encyclopedia of Ethics*. doi: 10.1002/9781444367072.wbiee294
- Wiley, M. M. (1935). Communication Agencies and the Volume of Propaganda. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 179(1), 194–200. doi: 10.1177/000271623517900125
- Ziegler, M., Weinerman, E. R., & Roemer, M. I. (1947). Rural Prepayment Medical Care Plans and Public Health Agencies. *American Journal of Public Health and the Nations Health*, 37(12), 1578–1585. doi: 10.2105/AJPH.37.12.1578
- Zohouri, M., Sabzali, M., & Golmohammadi, A. (2023). Ethical Considerations Of Chatgpt-Assisted Article Writing. *Synesis*, 16(1), 94–113.

